

*Nationaal programma voor de
conservering van bibliotheekmateriaal*

Inhoudelijk verslag over 1997 en 1998

METAMORFOZE-PUBLICATIE 5

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
DEN HAAG, OKTOBER 1999

INHOUD

WOORD VOORAF / 5

SAMENVATTING / 6

AANLOOP / 8

DOELSTELLINGEN VOOR 1997-1998 / 9

LANDELIJKE VOORZIENING / 10

Het Bureau Conservering Bibliotheekmateriaal / 10

Informatievoorziening / 10

Richtlijnen / 12

Kwaliteitscontrole / 12

De microverfilmingsfaciliteiten van de KB / 13

BEREIKTE RESULTATEN PER CONSERVERINGSTRAJECT / 14

Literaire Collecties / 14

Behoud Nederlandse Boekproductie / 18

De microverfilming van Nederlandse landelijke dagbladen / 26

Internationale samenwerking / 28

ONDERZOEK / 31

Inventarisatie Nederlandse cultuurhistorische collecties / 31

Inventarisatie internationaal waardevolle collecties / 31

Inventarisatie Nederlandse tijdschriften / 32

Ontzuring van boeken uit de KB-collectie / 32

Snelheid van papierverval / 32

Digitalisering van microfilms / 33

BEOORDELINGSCOMMISSIE METAMORFOZE / 34

BIJLAGEN

I-III: Literaire Collecties

IV-VIII: Behoud Nederlandse Boekproductie

IX: Landelijke dagbladen

WOORD VOORAF

Het voorliggende verslag geeft een overzicht van de doelstellingen en de bereikte resultaten in de eerste twee jaren (1997-1998) van Metamorfoze, het landelijk programma voor conservering van bibliotheekmateriaal. Het verslag is opgesteld om te voldoen aan de wens van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) om jaarlijks een inhoudelijk verslag van de activiteiten te produceren. Deze keer is besloten om een gecumuleerd overzicht te geven van de werkzaamheden in 1997 en 1998 en daarmee een volledig beeld van alle resultaten te bieden, met name met het oog op een evaluatie van het programma.

Het verslag geeft eerst globaal de doelstellingen voor de eerste jaren weer, waarna een gedetailleerd overzicht volgt van de resultaten per programmaonderdeel. Achtereenvolgens worden beschreven de activiteiten rondom de noodzakelijke landelijke voorziening, de conserveringstrajecten voor literaire collecties, het behoud van de Nederlandse boekproductie en de landelijke dagbladen, en ten slotte, de onderzoeksprojecten.

Hans Jansen

Projectleider Metamorfoze

SAMENVATTING

Het Ministerie van OCenW heeft eind 1996 in totaal 18 miljoen gulden gereserveerd in de *Cultuurnota 1997-2000* (Mf 10) en het *Wetenschapsbudget* (Mf 8) voor de conservering van het bedreigde negentiende- en twintigste-eeuwse papieren erfgoed in Nederlandse bibliotheken. De Koninklijke Bibliotheek (KB) heeft vervolgens in opdracht van het Ministerie een *Beleidsplan 1997-2000* opgesteld voor de uitvoering van een nationaal programma voor de conservering van bibliotheekmateriaal.

In mei 1997 ging het programma, genaamd Metamorfoze, formeel van start. De landelijke coördinatie van het programma wordt verzorgd door het Bureau Conservering Bibliotheekmateriaal (BCB), ondergebracht bij de sectie Bibliotheekonderzoek en Wetenschappelijke Documentatie van de KB.

Het programma richt zich op de conservering van één exemplaar van alle tussen 1840 en 1950 in Nederland verschenen of geproduceerde documenten. Het betreft in totaal circa 580.000 boeken, 262.000 tijdschriftbanden, 5.200 krantentitels en 2 miljoen handschriften en brieven. De voorziene doorlooptijd voor de totale uitvoering bedraagt circa twintig jaar.

In de beleidsperiode 1997-2000 wordt het accent gelegd op de conservering van een groot aantal literaire collecties, de Nederlandse boekproductie tussen 1870 en 1900 en een aantal landelijke dagbladen. Parallel aan de conservering van deze materialen wordt een aantal onderzoeksprojecten uitgevoerd.

Het voorliggende verslag geeft gedetailleerd inzicht in de activiteiten die zijn uitgevoerd tijdens de eerste twee beleidsjaren 1997 en 1998.

Als voornaamste conserveringsmethode is gekozen voor het microverfilmen en het in zuurvrij materiaal verpakken van de originelen, in afwachting van het beschikbaar komen van betrouwbare ontzuringsmethoden c.q. digitaliseringsmethoden. In principe wordt alle verfilming uitbesteed aan commerciële firma's, maar voor de verfilming van kwetsbaar en/of kostbaar materiaal heeft de KB haar eigen microverfilmingscapaciteit uitgebreid. De KB is ook verantwoordelijk voor het testen van de kwaliteit van de geleverde films.

Van alle vervaardigde microfilms worden beschrijvingen vastgelegd in nationale en internationale databases om verdubbeling van conserveringsinspanning te voorkomen.

De conservering van literaire collecties wordt gefinancierd met middelen die in de *Cultuurnota 1997-2000* zijn gereserveerd. Van beherende instellingen wordt een eigen bijdrage van 30% van de totale projectkosten verwacht.

In 1997 en 1998 is drie maal een oproep tot het indienen van projectvoorstellen gedaan. In totaal dienden 18 instellingen 54 projectvoorstellen in. De door het Ministerie ingestelde Beoordelingscommissie Metamorfoze gaf – op een enkele kanttekening na – over alle voorstellen een positief subsidieadvies aan de staatssecretaris. De staatssecretaris heeft vervolgens alle subsidieaanvragen gehonoreerd en daarmee is het beschikbare budget voor deze twee jaar volledig besteed. In 1997 en 1998 is gestart met de conservering van ruim 35 collecties.

De conservering van de Nederlandse boekproductie 1870-1900, gefinancierd vanuit het *Wetenschapsbudget* van OCenW, concentreerde zich op drie bibliotheken: de KB en de universiteitsbibliotheken van Amsterdam en Utrecht. Door achtereenvolgens per bibliotheek een decennium af te werken wordt een dekking van boven de 70% van het totaal aantal aanwezige titels in Nederland bereikt. Volgens schatting betreft het ca. 60.000 titels. Op basis van de in 1997 en 1998 uitgevoerde registratie bij de drie instellingen zal op een lager totaal worden uitgekomen: ca. 48.000. De KB werkt aan de registratie en verfilming van het tweede decennium; de UB Amsterdam aan het eerste decennium en in de UB Utrecht is in 1998 met de voorbereiding van de registratie begonnen.

In totaal zijn in 1997 en 1998 ruim 21.000 boeken geregistreerd en ca. 6.000 boeken op microfilm gezet. De beschikbare subsidiegelden (70% van de conserveringskosten) worden ook bij dit traject volledig benut.

In beide conserveringstrajecten speelde het BCB een voorname rol bij de totstandkoming van de projectvoorstellen, door beherende instellingen actief te benaderen en te ondersteunen bij het opstellen. Tijdens de

uitvoeringsfase werden drie knelpunten zichtbaar. Veel instellingen hadden moeite om binnen redelijke termijn een projectorganisatie in te richten die het project ten uitvoer moest brengen, de begrote verfilmingscapaciteit bij de KB was niet toereikend om de gemaakte plannings te realiseren en ook de commerciële firma's bleken moeite te hebben om capaciteit én de gewenste kwaliteit te leveren.

De conservering van de landelijke dagbladen kwam iets later op gang dan de andere twee conserveringstrajecten, doordat de gereserveerde middelen (Mf 2) uit de *Cultuurnota* door onvoorziene omstandigheden niet direct beschikbaar kwamen. Pas eind 1997 werd de eerste Mf 1 vrijgegeven en medio 1998 de tweede Mf 1. In totaal zullen ca. 70 titels van landelijke dagbladen worden verfilmd. Het betreft hier ca. 50% van alle landelijke dagbladen. Bij de selectie van te verfilmen materiaal is de voorkeur gegeven aan die titels die nog nooit eerder op microfilm of -fiche zijn gezet, ondanks het feit dat de wel verfilmde exemplaren vaak niet volledig dan wel van een technisch mindere kwaliteit zijn.

Het gaat in deze beleidsperiode om de completering en verfilming van meer dan 1 miljoen krantenpagina's. De voorbereiding van de kranten is inmiddels in volle gang en de eerste kranten zijn eind 1998 naar een extern verfilmingsbedrijf verstuurd. In 1999 zal via een Europese aanbestedingsprocedure de opdracht voor het verfilmen van de bulk aan een geselecteerde aanbieder worden gegund.

Bij de uitvoering van deze conserveringstrajecten worden de instellingen ondersteund door het BCB.

Het landelijke bureau is tevens verantwoordelijk voor de informatieverzorging rond het programma. Nieuwsbrieven, brochures, voorlichtingsbijeenkomsten, workshops en conferenties hebben in 1997 en 1998 bekendheid gegeven aan Metamorfoze. Op tv, radio en in de schrijvende pers is veel aandacht geweest voor het programma, hetgeen uit een aantal knipselkranten moge blijken.

De afgelopen twee jaar is de bekendheid van Metamorfoze ook internationaal gezien sterk toegenomen. Voor een aantal landen dient Metamorfoze als voorbeeld voor de landelijke opzet van een conserveringsprogramma (België, Zweden, Duitsland), uiteraard voor zover de landelijke bibliotheekstructuur dat toelaat.

Naast de uitvoeringsprojecten is in de verslagjaren gestart met een aantal onderzoeken. Het belangrijkste onderzoek betreft de inventarisatie van cultuurhistorische collecties die bij bibliotheken en verwante instellingen in Nederland aanwezig zijn. Dit onderzoek is medio 1998 afgerond. Het betreffende rapport geeft naast een overzicht ook een prioritering aan van de te conserveren collecties.

In 1998 zijn tevens inventarisaties gestart van collecties van internationale waarde en van te conserveren tijdschriftencollecties. Daarnaast is een stand-van-zaken-overzicht opgesteld van de digitalisering van microfilms. Dit rapport zal in 1999 een vervolgdeel krijgen, waarin een verslag van tests bij een aantal Nederlandse en buitenlandse bedrijven is opgenomen. Ten slotte is in 1998 op kleine schaal een massa-ontzuringssysteem getest en zijn de resultaten van ontzuring nader bekeken. Het verslag van dit onderzoek verschijnt in 1999, evenals het resultaat van een onderzoek naar de snelheid van verval van papier.

De conclusie mag luiden dat in korte tijd een drietal bijzonder omvangrijke trajecten is opgezet, waarbij vele projecten in verschillende stadia van uitvoering zijn. Metamorfoze heeft naam gemaakt als nationaal conserveringsprogramma en ondanks de gebruikelijke knelpunten die bij dergelijke omvangrijke projecten optreden, is te voorzien dat het programma met inbegrip van de komende twee jaren 1999 en 2000 de gestelde doelen voor de eerste beleidsperiode zal halen.

AANLOOP

Papier dat de afgelopen twee eeuwen wereldwijd is geproduceerd en gebruikt voor boeken, tijdschriften, kranten en brieven, is niet langer in staat zijn rol van informatiedrager te vervullen. Het verbrokkelt langzaam maar zeker. Interne verzuring is de hoofdoorzaak van het verval, maar ook externe invloeden als wisselend klimaat, luchtvervuiling en slechte behandeling spelen een rol. Het gevolg is dat het papieren geheugen van Nederland in gevaar is. Vijftien procent van wat geschreven en gedrukt is, kan nu al niet meer worden geraadpleegd, en dit percentage zal met de jaren gestaag stijgen. Zonder maatregelen zal een belangrijk deel van ons nationale culturele erfgoed verloren gaan.

In 1996 heeft de Koninklijke Bibliotheek (KB) op verzoek van het Ministerie van OCenW een selectiescenario opgesteld (*Papieren erfgoed in Nederlandse bibliotheken*) om de totale omvang van het direct bedreigde bibliotheekmateriaal en de selectiemogelijkheden in beeld te brengen.

Het scenario voorziet in conservering van één exemplaar van in Nederland verschenen of geproduceerde documenten uit de periode 1840-1950, in beheer bij bibliotheken en verwante instellingen. In totaal zijn in Nederland 100 miljoen banden aanwezig. Wanneer het selectiescenario wordt toegepast, komen we uit op de volgende aantallen en materiaalsoorten: ca. 300 literaire, cultuur-historische en internationaal waardevolle collecties, 580.000 'losse' boeken, 262.000 tijdschriftenbanden, 5.200 krantentitels en 2 miljoen handschriften en brieven. Conservering van dit materiaal vergt naar schatting 20 jaar. De KB heeft berekend dat de totale conserveringskosten Mf 860 bedragen.

Aansluitend op het selectiescenario is door het Ministerie van OCenW een eerste stap gezet om de meest bedreigde onderdelen van de negentiende- en twintigste-eeuwse bibliotheekcollecties van de ondergang te redden.

In de cultuurnota *Pantsjer of ruggengraat 1997-2000* (september 1996) zijn voor een eerste periode van vier jaar gelden beschikbaar gesteld voor de conservering van *collecties* uit de periode 1840-1950. Het gaat hier om de belangrijkste literaire collecties en een deel van de kranten.

Daarnaast is in het wetenschapsbudget van het Ministerie eveneens voor de eerste vier jaar een bedrag gereserveerd voor de conservering van een deel van de bedreigde gedrukte boeken in Nederlandse wetenschappelijke bibliotheken met een bewaarfunctie, conform de aanbevelingen in het rapport *Het behoud van de Nederlandse boekproductie* (1995). Het gaat hier om ca. 60.000 boeken, 10% van de totale Nederlandse boekproductie uit de periode 1840-1950.

In nauw overleg met vertegenwoordigers van de Directie Media, Letteren en Bibliotheken en de Directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid heeft de KB in opdracht van het Ministerie een beleidsplan opgesteld voor een nationaal conserveringsprogramma (*Metamorfoze Beleidsplan 1997-2000*, februari 1997). Op grond van dit beleidsplan heeft de staatssecretaris op 29 april 1997 (brief OCenW, MLB/LB/1997/2443) de KB formeel verzocht de uitvoering van het nationaal conserveringsprogramma op zich te nemen.

Op 19 mei 1997 vond een kleine plechtigheid plaats op het Ministerie van OCenW. Daar werd met de overhandiging van het *Beleidsplan* aan staatssecretaris Nuis officieel het startsein gegeven voor het nationaal conserveringsprogramma *Metamorfoze*.

DOELSTELLINGEN VOOR 1997-1998

Conform het *Beleidsplan 1997-2000* omvat het programma Metamorfoze drie trajecten:

1. Conservering van een aantal literaire collecties in bibliotheken en verwante instellingen.
2. Behoud van de gedrukte boeken met Nederlands impressum uit de periode 1870-1899 in drie grote wetenschappelijke bibliotheken (BNB).
3. Conservering van landelijke dagbladen en illegale oorlogskranten.

Voor het laatste traject werd in 1997 een apart plan van aanpak ontwikkeld en bij het Ministerie ingediend.

De doelstellingen voor de eerste twee jaren zijn in de *Activiteitenplannen 1997* en *1998* als volgt verwoord:

- Traject 1: De start en begeleiding van de conservering van minimaal 20 literaire collecties.
- Traject 2: De registratie van de Nederlandse boekproductie van de Koninklijke Bibliotheek voor de periode 1880-1899.
De registratie van de Nederlandse boekproductie van de UB Amsterdam en Utrecht of Leiden voor de periode 1880-1889.
De verfilming van de periode 1880-1889 van de Koninklijke Bibliotheek.
- Traject 3: De bibliografische controle en start van de verfilming van de landelijke dagbladen.

Naast de bovenstaande trajecten werd een landelijke voorziening ingericht. Deze landelijke voorziening bestaat uit twee onderdelen: de *noodzakelijke* faciliteiten, i.e. een bureau voor conservering van bibliotheekmateriaal en de *gewenste* faciliteiten, i.e. de verschillende onderzoeksprojecten.

LANDELIJKE VOORZIENING

De noodzakelijke landelijke voorziening bestond uit het inrichten van een bureau voor conservering van bibliotheekmateriaal in de KB. Dit bureau verzorgt de ondersteuning van de bij de uitvoering betrokken instellingen, zorgt voor de informatievoorziening rondom het programma, ontwikkelt richtlijnen voor de conservering van collecties, zorgt voor de kwaliteitscontrole van de microfilms en biedt ten slotte voor kwetsbare en kostbare materialen een goed geoutilleerde verfilmingsfaciliteit bij de KB aan. De verschillende taken worden hieronder verder uitgewerkt.

Het Bureau Conservering Bibliotheekmateriaal

De uitvoering van het programma wordt gecoördineerd door het Bureau Conservering Bibliotheekmateriaal (BCB) dat is ondergebracht bij de sectie Bibliotheekonderzoek en Wetenschappelijke Documentatie van de KB. Het BCB bestond eind 1998 uit vijf medewerkers: de projectleider, H.J. Jansen (0,5 fte), de coördinator Literaire Collecties, D. Schouten (1 fte), de coördinator Behoud Nederlandse Boekproductie, mw. I.A.M. Verheul (1 fte), de conserveringsconsulent, W.J.Th. Smit (0,5 fte) en de kwaliteitscontroleur, J. van Dongen (0,5 fte). Het BCB ondersteunt bibliotheken, archieven en andere instellingen bij het opstellen van projectvoorstellen voor de trajecten Literaire Collecties en Behoud Nederlandse Boekproductie en begeleidt de instellingen bij de uitvoering van de projecten.

Het BCB geeft advies aan de staatssecretaris en de Beoordelingscommissie Metamorfoze over de formele aspecten van ieder projectvoorstel voor de conservering van literaire collecties op basis van de *Richtlijnen* en toetst tevens de eindrapportages van de projecten van de betrokken instellingen. Het BCB rapporteert jaarlijks aan het Ministerie van OCenW (*Inhoudelijk verslag 1997 en 1997-1998*) over de voortgang van het programma. Voor het Ministerie wordt elk jaar een *Activiteitenplan* opgesteld, waarin de doelstellingen worden vastgelegd voor het betreffende jaar. Het BCB verzorgt tevens secretariële ondersteuning voor de Beoordelingscommissie Metamorfoze (zie p. 34).

Het BCB komt tweewekelijks bijeen met het hoofd van de hoofdafdeling Collecties & Onderzoek van de KB om de voortgang van de werkzaamheden te bespreken. Eenmaal per zes weken vindt werkoverleg plaats met alle bij het programma betrokken medewerkers van de KB.

Informatievoorziening

De informatie richtte zich op de bewustwording van de problematiek, de mogelijkheden van Metamorfoze en de lopende activiteiten van het programma.

Huisstijl

In nauwe samenwerking met Kunsthistorisch Advies- & Organiseerbureau D'Arts te Amsterdam en vormgeefster mw. M. Knechtmans is begin 1997 de huisstijl Metamorfoze ontwikkeld. Het Metamorfoze-logo prijkt op briefpapier, bewaarmappen en nieuwsbrieven. Ook de *Richtlijnen* (april 1997) zijn op deze wijze vormgegeven. In 1998 is in overleg met de stafafdeling Voorlichting van de KB en Bureau D'Arts een omslag ontworpen voor een reeks Metamorfoze-rapporten en -publicaties. Het eerste rapport verscheen in juni 1998. Het omslag van deze reeks is doorgedrukt en wordt tevens gebruikt voor presentatiemappen.

Informatiebijeenkomsten

In 1997 vonden in de KB twee informatiemiddagen plaats. De eerste bijeenkomst, op 26 juni, was georganiseerd voor conservatoren en bibliothecarissen van WSF- en UKB-bibliotheken. Bij deze gelegenheid werden de achtergronden van het programma uiteengezet en ontvingen alle aanwezigen de Metamorfozemap met daarin de eerste nieuwsbrief en de richtlijnen. Zo'n 40 mensen gaven acte de présence, waaronder ook vertegenwoordigers van het Ministerie van OCenW.

De tweede bijeenkomst, op 23 oktober 1997, was bedoeld om medewerkers van de KB meer inzicht te geven in de impact die het Metamorfozeprogramma in de nabije toekomst zou hebben op de verschillende afdelingen. Ruim 80 mensen bezochten deze middag.

In januari en in juni 1998 organiseerde het BCB voorlichtingsbijeenkomsten in de KB over catalogisering en conservering voor deelnemers aan Metamorfozeprojecten van andere bibliotheken. Voor een bijeenkomst van de Vereniging van Boek- en Papierrestauratoren (VAR) in juni werd een informatiefolder vervaardigd.

Tijdens de jubileumtentoonstelling van de KB in de Nieuwe Kerk te Amsterdam (augustus - oktober 1998) was Metamorfoze met vier vitrines vertegenwoordigd onder de letter G van Groenvraat.

Op 11 november 1998 werd in de KB een Metamorfoze-symposiummiddag gehouden. Ruim 150 belangstellenden woonden deze bijeenkomst bij. Tijdens dit symposium, getiteld *Metamorfoze in de praktijk*, hielden vijf projectleiders vanuit de specifieke achtergrond van hun eigen instelling een voordracht over de implementatie van de Metamorfozeprojecten in de eigen organisatie. De lezingen werden afgewisseld door korte discussies.

In december 1998 verzorgde het BCB lezingen voor de Vereniging van Pers- en Omroepdocumentalisten en voor medewerkers van microverfilmingsbedrijf Karmac.

Tevens verzorgde het BCB in de loop van 1998 in de KB Metamorfoze-rondleidingen voor bezoekers uit Münster, Boedapest, Kopenhagen, Stockholm en Litouwen.

Nieuwsbrieven en folders

In 1997 en 1998 verschenen er in totaal vijf nieuwsbrieven. De eerste aflevering van *Metamorfoze Nieuws* verscheen in juni 1997 en bevatte een overzicht van het ontstaan en het doel van het programma. Vanwege het algemeen informatieve karakter verscheen dit nummer in een oplage van 1.000 exemplaren. De tweede aflevering van *Metamorfoze Nieuws* verscheen in december 1997, nummer 3 in mei 1998, nummer 4 in september 1998 en nummer 5 in december 1998. Telkens telde de oplage 500 exemplaren. Elk nummer bevatte actuele informatie over de voortgang, gelardeerd met achtergrondverhalen over de collecties die in het kader van Metamorfoze worden geconserveerd. *Metamorfoze Nieuws* 5 was geheel gewijd aan het symposium.

In april 1998 verscheen een algemene informatiefolder over het programma Metamorfoze voor de periode 1997-2000, zowel een Engelse als een Nederlandse versie. De Engelstalige folder verscheen in een oplage van 5.000 exemplaren; de Nederlandstalige in een oplage van 2.000 exemplaren. De Engelse folder is onder meer op grote schaal verspreid tijdens het IFLA-congres in Amsterdam in augustus 1998 en meegezonden met een mailing van de European Commission on Preservation and Access in december 1998.

In oktober 1998 verscheen van de hand van de BCB-medewerkers in de AO-reeks een publicatie over Metamorfoze voor een breed publiek. De AO-boekjes worden geleverd op abonnement aan openbare bibliotheken, schoolbibliotheken en kaderleden uit het midden- en kleinbedrijf. Het boekje, *Metamorfoze; vechten tegen het papierverval*, werd onder andere verspreid onder de deelnemers aan het symposium.

Knipselkranten

Het BCB verzorgde de afgelopen twee jaar vier knipselkranten: drie met reguliere knipsels uit dag- en weekbladen en tijdschriften en een met knipsels naar aanleiding van de advertentieactie in juni (zie hieronder). De knipselkranten worden verspreid onder de leden van de Beoordelingscommissie Metamorfoze, vertegenwoordigers van het Ministerie van OCenW en de leden van het bredere BCB-overleg.

Website

Vanaf juni 1998 is een uitgebreide Metamorfoze-website op internet te raadplegen. De vormgeving van de website is uitbesteed aan Chr. de Jong, die eerder als stagiair in de KB werkzaam was. Het adres van de website luidt: <http://www.kb.nl/metamorfoze>.

Advertentie Nationaal Bibliotheek Fonds

Op 9 juni 1998 verscheen in *de Volkskrant* en *NRC Handelsblad* een paginagrote advertentie waarin Nederlandse bibliotheken de nieuwe regering en het grote publiek opmerkzaam maakten op de problematiek van het massale verval van het papieren geheugen van Nederland. Deze advertentie was een initiatief van het Nationaal Bibliotheek Fonds (NBF). Het bestuur van dit fonds – een particulier initiatief – bestaat uit de heren prof. dr. F.H.M. Grapperhaus (voorzitter), prof. dr. P.J. Vinken, prof. dr. A.J. Dunning, mr. L. van Vollenhoven en

prof. dr. H.J.L. Vonhoff. De bijeenkomsten van het NBF vinden plaats in de KB. Vanuit de Nederlandse bibliotheeksector worden de vergaderingen bijgewoond door drs. P.W.J.L. Gerretsen (UB Leiden), drs. A.J.H.A. Verhagen (UB Amsterdam), mw. A.F. Skolnik-Kooiman (SB Haarlem), dr. W. van Drimmelen (KB) en drs. C.B.J. de Wolf (KB). Het BCB verzorgt enige secretariële ondersteuning.

De advertentie, die werd ondertekend door de UKB-bibliotheken en grote WSF-bibliotheken met een oudere collectie, leverde een stortvloed aan persreacties op. Meer dan twintig media-instanties (radio, tv en schrijvende pers) zijn te woord gestaan door de medewerkers van het BCB.

Richtlijnen

Ter voorbereiding op de uitvoering van het programma zijn richtlijnen opgesteld die in april 1997 werden gepubliceerd (*Conservering literaire collecties. Richtlijnen en procedures*). Dit zijn algemene richtlijnen omtrent in aanmerking komende instellingen en collecties, procedures, het opstellen van projectvoorstellen en de technische standaarden voor de kwaliteit van microverfilming, conserverende handelingen en registratie.

In februari 1998 verscheen een herziene editie van de richtlijnen conservering literaire collecties, uitgebreid met specifieke richtlijnen voor het project Behoud Nederlandse Boekproductie. Ook de richtlijnen voor verfilming zijn in de herziene versie op enkele punten aangepast aan de praktijk. In de loop van 1998 verzorgde het BCB vier aanvullende notities: een notitie over de overlap tussen BNB en Literaire Collecties (mei), een notitie over de werkzaamheden van de projectmedewerkers Metamorfoze-project BNB (juni), een notitie betreffende halftoonverfilming (oktober) en een notitie over de verfilming van uitklapkaarten (oktober). Tevens verschenen specifieke richtlijnen voor de berekening van de overheadkosten bij literaire collecties en voor het opstellen van tussenrapportages en eindrapportages.

Kwaliteitscontrole

Het BCB zorgt ervoor dat de kwaliteit van de vervaardigde microfilms voldoet aan de gestelde (internationale) normen. De sectie Optische Technieken van de KB heeft al enige decennia ervaring met het microverfilmen van handschriftelijk en gedrukt materiaal. Niet alleen is gedurende deze periode een hoge standaard ontwikkeld –ook hier de laatste jaren als *preservation microfilming* aangeduid – maar ook is aan het omgaan met kostbare en kwetsbare collecties veel aandacht geschonken. Zo is in 1992 in de KB de eerste microfilmcamera in gebruik genomen die speciaal was ontwikkeld voor het microverfilmen van kwetsbaar materiaal, zoals middeleeuwse handschriften. In 1995 zijn twee oudere camera's vervangen door soortgelijke *preservation microfilming*-camera's.

De microfilms die in het kader van Metamorfoze worden gemaakt, moeten voldoen aan hoge kwaliteitseisen, die in de *Richtlijnen* zijn vastgelegd. Deze zijn gebaseerd op bestaande internationale normen voor *preservation microfilming* en dienen als uitgangspunt voor de Metamorfoze-microverfilming.

Begin 1997 heeft de sectie Optische Technieken een onderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in de mogelijkheden van commerciële microverfilmingsbedrijven om aan deze richtlijnen te voldoen. Naar zes verfilmingsbedrijven in Nederland is materiaal gestuurd, met het verzoek dit op de voorgeschreven manier te verwerken. Er is daarbij gezocht naar materiaal dat een doorsnede zou kunnen zijn van documenten (boeken en handschriften) die tussen 1840 en 1950 gedrukt en geschreven zijn op slecht papier. Uiteindelijk bleken twee bedrijven, na intensieve begeleiding door medewerkers van Optische Technieken, aan de gestelde eisen te kunnen voldoen. Wekelijks bezoeken KB-microfilmcontroleurs (J. van Dongen en B.A.C. Cammeraat) de commerciële microverfilmingsbedrijven om voor Metamorfoze films te controleren op technische aspecten, zoals densiteit, scherpte en camera-instelling. De bevindingen worden op speciale formulieren gerapporteerd aan het BCB. Uit de resultaten van het in 1997 gehouden kwaliteitsonderzoek is gebleken dat gedurende het gehele programma steekproefsgewijze inspectie van het geleverde materiaal zal moeten blijven plaatsvinden.

De microverfilmingsfaciliteiten van de KB

Metamorfoze biedt in het kader van de 'landelijke voorziening' ook aan andere instellingen de mogelijkheid gebruik te maken van de speciale *preservation microfilming*-expertise van de KB voor de verfilming van handschriftelijk materiaal en zeldzaam boekmateriaal.

Om aan de vraag te kunnen voldoen, moest binnen de KB de microverfilmingscapaciteit (ruimte, apparatuur en menskracht) worden uitgebreid. Hiervoor heeft de KB een aantal ruimten ter beschikking gesteld, die eerder in gebruik waren als tweede restauratieatelier, en deze in 1998 – voor eigen rekening – verbouwd. De meeste werkzaamheden hadden te maken met het ombouwen van de 'natte' restauratieruimte in een ontwikkeldoka en een doka voor het maken van diazokopieën. Naast de normale technische voorzieningen zoals elektra, perslucht en verduistering, moest speciale aandacht worden geschonken aan de chemicaliënafzuiging van de diverse apparaten. De doka's zijn voorzien van speciaal hiervoor bestemde tafels, kasten en spoelsecties.

Uit het budget van Metamorfoze is de volgende apparatuur aangeschaft:

- 3 microverfilmingscamera's met toebehoren (Zeutschel Ok300);
- 1 microfilmmontwikkelmachine (Houston Fearless, 16-105mm);
- 1 microfilmduplicatiemachine (Extek 3100, 16-35mm);
- 1 inspectietafel (Solar);
- 2 leesapparaten (Zeutscher reader OL);
- 1 densiteitsmeter (Fotoclark HE 610);
- 2 replenishment units (Agfa Gevaert);
- 1 Extek Diazo Duplicator 5441, 16-35mm.

Op 1 oktober 1997 is de eerste microverfilmer ten behoeve van het Metamorfoze-programma aangesteld. In 1998 waren in totaal vier verfilmers voor Metamorfoze werkzaam (3 fte: mw. M. van de Ven, H. Knopper, A.L. van Keppel en C. Meijer).

Er zijn in 1997 en in 1998 in de KB negen collecties verfilmd, te weten:

- de collecties Veen, Gorter, Couperus, Reve en Herzberg van het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum te Den Haag;
- de collectie Selskip van het Frysk Letterkundich Museum en Documentaasjesintrum te Leeuwarden;
- de collectie Ritter van de Universiteitsbibliotheek Utrecht;
- de collectie Cremer van de KB;
- de collectie De Gids I van de Universiteitsbibliotheek Leiden.

In totaal zullen 33 van de 55 goedgekeurde literaire collecties in de KB worden verfilmd. Het betreft hier collecties met handschriftelijk materiaal. Ook zullen bijzondere en kwetsbare boeken uit het BNB-traject op termijn bij de KB worden verfilmd.

BEREIKTE RESULTATEN PER CONSERVERINGSTRAJECT

Literaire Collecties

Het eerste traject betreft de conservering van literaire collecties. Allereerst worden het uitgangspunt en de aanpak besproken; daarna volgt een overzicht van de conserveringsprojecten.

Uitgangspunt

Uitgangspunt voor het traject Literaire Collecties van Metamorfoze was de lijst van 154 geprioriteerde literaire collecties die naar voren kwam uit het inventariserend onderzoek uit 1992/93 (*Behoud Nederlands en Fries literair erfgoed*, Den Haag, 4 juni 1993) en die is opgenomen in *Papieren erfgoed in Nederlandse bibliotheken: selectiescenario voor een nationaal conserveringsprogramma*, Den Haag 1996 (zie voor de lijst uit 1993, ook wel genoemd BLE2, bijlage I). Daarnaast is het uitgangspunt geweest dat conserveringsprojecten voor collecties die niet op deze lijst voorkomen, maar wel aan de criteria voor conservering in het kader van Metamorfoze voldoen, ook in aanmerking komen voor subsidie.

Gedurende het uitvoeringstraject heeft een bijstelling plaatsgevonden van de lijst van 154 collecties. Dankzij nieuw inventariserend onderzoek onder andere ten behoeve van het *Repertorium Bijzondere Collecties* en het rapport *Nederlandse cultuurhistorische collecties geteld en gewogen* (zie p. 31) kon de lijst met een aantal collecties worden uitgebreid. Op grond van gegevens uit dezelfde bronnen moest ook een aantal collecties uit de lijst worden geschrapt.

Daarnaast leverde de praktijk nieuwe informatie over collecties op die aan de lijst konden worden toegevoegd dan wel ervan afgevoerd (zie voor een complete, actuele lijst van collecties bijlage II).

Aanpak

Directe benadering van de instellingen Vanaf de start van het programma heeft het BCB zich actief opgesteld en instellingen die collecties bezitten die voorkomen op de lijst van 154 literaire collecties direct benaderd en opgewekt tot deelname aan het programma. Daarbij werden de mogelijkheden van Metamorfoze toegelicht en de consequenties voor de eigen organisatie aangegeven. Deze directe benadering sloot een 'open' aanmelding overigens niet uit. In de praktijk komt het erop neer dat vrijwel bij alle in 1997-1998 ingediende projectvoorstellen het BCB een actief wervende rol heeft gespeeld.

Ondersteuning en advies De coördinator Literaire Collecties heeft de afgelopen twee jaar ca. 50 bezoeken afgelegd aan ca. 30 instellingen om voorlichting te geven over het programma en adviezen te geven.

Het BCB heeft de instellingen begeleid en ondersteund bij het opstellen van projectvoorstellen. Daarbij kon gebruik worden gemaakt van door het BCB opgestelde procedures, modellen, checklists en berekeningsgrondslagen, die vervolgens aan de specifieke situatie van de instellingen moesten worden aangepast. Het BCB heeft geadviseerd over de opzet van een projectorganisatie, de wijze van verfilming en verpakking, ontsluiting en opslag.

Toetsing en rapportage projectvoorstellen Alle projectvoorstellen voor literaire collecties zijn door het BCB formeel getoetst aan de *Richtlijnen* die voor Metamorfoze gelden. Het BCB heeft kritisch naar de projectinformatie en begrotingen gekeken en waar nodig opheldering gevraagd over specifieke onderdelen. Alle voorstellen zijn voorzien van een rapportage waarin het BCB heeft aangegeven in hoeverre het voorstel aan de richtlijnen voldoet en aandacht vraagt voor specifieke punten met betrekking tot de voorgestelde conserveringsaanpak.

De door het BCB van een rapportage voorziene projectvoorstellen worden getoetst door de Beoordelingscommissie Metamorfoze. Deze adviseert de staatssecretaris over de toekenning van de subsidie. Alle in 1997 en 1998 ingediende projectvoorstellen werden goedgekeurd. Tweemaal werd een voorbehoud gemaakt. In die gevallen werden de voorstellen in iets gewijzigde vorm later alsnog goedgekeurd (zie p. 34).

Begeleiding bij de uitvoering van projecten Het BCB heeft de instellingen ondersteund bij de uitvoering van de projecten. Deze ondersteuning bestond uit begeleiding van de voortgang van de projecten, overleg met instellingen, verfilmingsbedrijven en behoudsmedewerkers, het geven van praktische informatie, het aanleveren van gegevens met betrekking tot verfilming en ontsluiting en het verlenen van specifieke diensten. In het kader van de praktische ondersteuning zijn de deelnemende instellingen een of meermalen bezocht en vond verder intensief contact plaats per e-mail of telefoon.

Toetsing van de resultaten van projecten Vrijwel alle projecten waarvoor in 1997 voorstellen zijn ingediend, zijn later van start gegaan dan gepland. Nadat in december 1997 de officiële toekenning van de subsidies door het Ministerie van OCenW aan de instellingen was gemeld, werd in de meeste gevallen in het eerste kwartaal van 1998 gestart met het opzetten van projectorganisaties. Grotere projecten, waarvoor bovendien extern personeel moest worden geworven, liepen extra vertraging op.

Door gebrek aan ervaring waren verfilmers en catalogiseerders nog niet voldoende voorbereid op de inspanningen die de Metamorfozeprojecten met zich meebrachten. De commerciële microverfilmers hadden meer tijd nodig dan verwacht om volledig aan de kwaliteitseisen van Metamorfoze te kunnen voldoen. De verfilmingsunit van de KB kampte met capaciteitsproblemen. Op het gebied van de catalogisering speelden automatiseringstechnische problemen een vertragende rol.

Dit alles is er de oorzaak van dat de projecten van de eerste projectronde aanzienlijke vertragingen hebben opgelopen. Het BCB heeft het Ministerie van OCenW daarvan periodiek op de hoogte gesteld met bijgestelde planningsschema's en toelichting. In de loop van 1998 zijn de aanloopproblemen grotendeels opgelost, zodat hier veel minder vertraging is opgetreden.

In december 1998 naderden de eerste projecten hun afronding. Het BCB heeft vervolgens richtlijnen opgesteld voor de eindrapportage van de projecten en deze verspreid onder alle deelnemers aan het programma. De toetsing van de eerste resultaten wordt in 1999 verwacht. Voor een overzicht van de voortgang van de projecten, zie bijlage III.

Microverfilming in kleur Enkele van de projecten vergen microverfilming in kleur. Omdat een dergelijk procédé in Nederland niet voorhanden is, is contact gezocht met de firma Hermann & Kraemer in Garmisch Partenkirchen (D). In december 1998 is een testzending van tien prentenboeken naar dit bedrijf gestuurd.

Catalogisering Ten behoeve van catalogisering door instellingen die geen Pica-aansluiting hebben, is voor een vijftal instellingen een tijdelijk ILN- en inlognummer gecreëerd. De catalogisering van enkele kleine aantallen titels voor deze instellingen wordt verzorgd door de afdeling Catalogisering van de KB (voor zover het collecties met merendeels boekmateriaal betreft) en door de conservator Handschriften van de KB (voor zover het collecties met merendeels handschriftelijk materiaal betreft).

De afdeling Catalogisering van de KB heeft daarnaast diverse instellingen ondersteund bij het vervaardigen van titelbeschrijvingen ten behoeve van Metamorfoze en het genereren van targetbladen voor de microfilms.

Notities In de loop van 1998 leidde de uitvoering van de projecten tot verdere structurering en vastlegging van diverse procedures. Zo werden richtlijnen opgesteld met betrekking tot berekening van overheadkosten en eindrapportage en een checklist voor projectleiders. Aan de Beoordelingscommissie Metamorfoze en het Ministerie van OCenW werd gerapporteerd over de ervaringen van de bibliotheken met de eigen bijdrage aan de conserveringskosten, de overheadpercentages en de overlap tussen verfilming van gedrukte boeken tussen de trajecten Literaire Collecties en Behoud Nederlandse Boekproductie.

Matchingspercentage Het Ministerie van OCenW (voor Literaire Collecties met name de Directie Media, Letteren en Bibliotheken) verleent aan conserveringsprojecten voor Metamorfoze een subsidie van 70% van de totale projectkosten. Niettemin was er sprake van terughoudendheid bij de instellingen om aan Metamorfoze deel te nemen. Vanwege de beperkte budgetten werd de eigen bijdrage van 30% in een aantal gevallen als een obstakel gezien. Het samen met het BCB doorrekenen van de financiële implicaties van de projecten leverde in de meeste gevallen echter wel een projectvoorstel op. Het probleem is vooral dat de instellingen tot op heden in hun meerjarenbegrotingen geen budgetten gereserveerd hebben voor conservering van hun negentiende- en

twintigste-eeuwse collecties. De brede landelijke opzet van Metamorfoze moet leiden tot een bewustwordingsproces rond deze problematiek en veranderingen in het financiële beleid op dit punt.

Overzicht van de conserveringsprojecten

In de jaren 1997-1998 vond driemaal een *call for proposals* plaats voor conserveringsprojecten: in oktober 1997 en in mei en oktober 1998. Er werden in totaal 54 projectvoorstellen ingediend, waarvan er inmiddels 38 zijn gestart. Hiermee wordt ruimschoots voldaan aan de in de activiteitenplannen geformuleerde doelstellingen. Hieronder volgt een overzicht:

Ronde oktober 1997

- Frysk Letterkundich Museum en Dokumentaasjesintrum: Archief Selskip foar Fryske Taal en Schriftekennisse.
- Gemeentebibliotheek Rotterdam: Collectie Leopold; Collectie Oude kinderboeken.
- Gemeentelijke Archiefdienst Sittard: Archief Charles Beltjens.
- Koninklijke Bibliotheek: Archief Hendrik Marsman; Verzameling J.J. Cremer; Verzameling W. Witsen; *Nieuwe Gids*-archief/Verzameling Willem Kloos; Verzameling M.R. Radermacher Schorer.
- Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum: *De Schone Zakdoek*; Autograaf en voorstudies *De Avonden*; Dagboek uit Bergen-Belsen van Abel J. Herzberg; Collectie Herman Gorter; Kopieboeken uitgeverij L.J. Veen; Collectie Louis Couperus.
- Provinsjale Biblioteek fan Fryslân: Bibliotheek Selskip foar Fryske Taal- en Schriftekennisse; Brievencollectie F. Buitenrust Hetteema.
- Stads- of Athenaeumbibliotheek Deventer: Deventer volks- en kinderprenten; Archieven van Nederlandse letterkundigen.
- Stadsbibliotheek Haarlem: Collectie Beets/Hildebrand.
- Universiteitsbibliotheek Amsterdam: Verwey-collecties; Van Eeden-collectie.
- Universiteitsbibliotheek Leiden: Archief *De Gids*.
- Universiteitsbibliotheek Utrecht: Archief P.H. Ritter Jr.
- Zeeuwse Bibliotheek: P.C. Boutenscollectie.

Ronde mei 1998

- Gemeentebibliotheek Rotterdam: Collectie Leopold.
- Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum: Collecties Ter Braak, Coenen, Emants, Heijermans, Slauerhoff.

Ronde oktober 1998

- Bibliotheek Arnhem: Ver Huell Auteursbibliotheek.
- Frysk Letterkundich Museum en Dokumentaasjesintrum: Halbertsma-archief.
- Gemeentearchief Arnhem: Collectie Ver Huell.
- Gemeentearchief Den Haag: Nieuwlandcollectie.
- Gemeentearchief Leiden: Collectie Ver Huell.
- Gemeentebibliotheek Rotterdam: Prentenboeken (kleur).
- Koninklijke Bibliotheek: Kinderboekencollectie I-VI; Collectie Couperus; Collectie Wouters.
- Meertens Instituut: Collectie Wouters.
- Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum: Collectie Adama van Scheltema I-III; Collectie J.C. Bloem; Collectie P.N. van Eyck I-II; Collectie J.H. Leopold; Collectie H. Marsman; Collectie Nescio; Collectie A. Roland Holst; Collectie Victor E. van Vriesland I-II; Collectie Constant van Wessem.
- Bibliotheek Apeldoorn: Wilma-collectie.
- Provinsjale Biblioteek fan Fryslân: Oera Linda Bok.
- Universiteitsbibliotheek Amsterdam: Collectie Multatuli I-II.
- Universiteitsbibliotheek Leiden: Archief *De Gids* II; Collectie Kruseman.
- Zeeuwse Bibliotheek: Collectie Kinderprenten (kleur).

Er is sprake van samenwerking tussen verschillende instellingen voor wat betreft de conservering van de Collecties Alexander Ver Huell (Bibliotheek Arnhem, Gemeentearchief Arnhem en Gemeentearchief Leiden) en de Collecties Wouters (Koninklijke Bibliotheek en Meertens Instituut).

Beperkende factoren

Het BCB heeft in oktober 1998 een prognose opgesteld voor de besteding van de subsidiegelden in de periode 1999-2000. Deze prognose was gebaseerd op de gegevens over literaire collecties zoals die bij het BCB bekend waren. Daarbij werd er bovendien van uitgegaan dat de conservering van collecties gedrukte boeken een lagere prioriteit heeft dan die van collecties handschriften, vanwege de grote overlap met het traject Behoud Nederlandse Boekproductie. Uit de prognose kwam naar voren dat verreweg de meeste in aanmerking komende literaire collecties zich in enkele grote instellingen bevinden: het Letterkundig Museum, de UB Amsterdam, de UB Leiden en de KB. Omdat deze instellingen al fors zijn belast met grote Metamorfoze-projecten, zou er een probleem kunnen ontstaan. In de notitie die het BCB naar aanleiding hiervan heeft opgesteld, werd gesuggereerd het werktein uit te breiden naar instellingen die collecties hebben aangemeld ten behoeve van het inventariserend onderzoek naar cultuurhistorisch waardevolle collecties, waarvan een deel ook een literaire component heeft (zie p. 31).

Bestede subsidiegelden

Voor conserveringsprojecten literaire collecties was in 1997 en 1998 in totaal f 4.000.000 aan subsidie beschikbaar. Deze gelden zijn als volgt besteed:

<i>Projectronde</i>	<i>Projecten</i>	<i>Totale kosten</i>	<i>Maximale subsidiebijdrage (70%)</i>
Oktober 1997	25 projecten	2.910.547	2.037.352
Mei 1998	6 projecten	447.161	313.013
Oktober 1998	24 projecten	2.415.236	1.690.708
Totaal	55 projecten	5.772.944	4.041.073

Bijlagen

Als bijlagen bij dit traject zijn achterin dit verslag toegevoegd:

- Bijlage I: Lijst literaire collecties (1993)
- Bijlage II: Lijst literaire collecties (1998)
- Bijlage III: Stand van zaken uitvoering projecten Literaire Collecties (april 1999)
- Bijlage IV: Overzicht kosten per project per activiteit

Behoud Nederlandse Boekproductie

Het traject Behoud Nederlandse Boekproductie (BNB), gesubsidieerd door de Directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid van het Ministerie van OCenW, richt zich in deze fase van Metamorfoze op de conservering van één exemplaar van elk gedrukt boek met Nederlands impressum uit de periode 1870-1899, dat in wetenschappelijke bibliotheken in Nederland bewaard is gebleven. Er wordt getracht met zo min mogelijk bibliotheken een zo hoog mogelijk dekkingspercentage te halen.

Uitgangspunt

De basis voor het traject BNB wordt gevormd door het rapport *Het Behoud van de Nederlandse Boekproductie* (Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 27 juni 1995). Dit rapport bevat het verslag van het onderzoek naar de mogelijkheid de boek- en tijdschriftproductie van de negentiende en twintigste eeuw te conserveren, in het bijzonder uit de periode 1840-1950. Het onderzoek is uitgevoerd door de Koninklijke Bibliotheek (sectie Bibliotheekonderzoek) op verzoek van het Ministerie van OCenW (Directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid) in de periode 1 juli 1994 - 30 juni 1995.

Uit dit rapport blijkt dat in de periode 1870-1899 in Nederland naar schatting circa 85.000 titels zijn uitgegeven, waarvan ongeveer 70% bewaard is gebleven in de collecties van drie grote wetenschappelijke bewaarbibliotheken (de KB, de Universiteitsbibliotheek Amsterdam, en de Universiteitsbibliotheek Utrecht of de Universiteitsbibliotheek Leiden).

Om in de periode 1997-2000 de dekking van 70% te halen, zoals gesteld in het *Metamorfoze Beleidsplan 1997-2000*, zullen de volgende drie bibliotheken aan het BNB-project deelnemen: de KB, de UB Amsterdam en de UB Utrecht. Tezamen zouden deze drie bibliotheken ca. 60.000 titels uit de periode 1870-1899 kunnen leveren. Oorspronkelijk is in het voorstel ook de UB Leiden genoemd als alternatief voor of aanvulling op de collectie van de UB Utrecht. De verwachting is echter dat de huidige drie bibliotheken (KB, UB Amsterdam, UB Utrecht) het beoogde percentage halen. Ook is het beschikbare budget niet toereikend voor een vierde deelnemende bibliotheek.

Opzet

Voor een werkbare uitvoering van het BNB-project zijn de te verwerken boeken opgesplitst in drie decennia, achtereenvolgens de periode 1880-1889, de periode 1890-1899 en de periode 1870-1879. In principe wordt per bibliotheek voor elk decennium een apart projectvoorstel geformuleerd.

De werkzaamheden vallen voor elke bibliotheek per te behandelen decennium uiteen in vijf stappen: titelselectie, retrocatalogisering en markering, voorbereiding, verfilming, zuurvrije verpakking. Om overlap in verfilming te voorkomen is het project gefaseerd opgezet. De deelnemende bibliotheken voeren niet tegelijkertijd dezelfde werkzaamheden voor een periode uit, maar volgen elkaar op.

Er is voor gekozen om het BNB-traject in 1997 in de KB te laten starten. De reden hiervoor was drieledig. Ten eerste dienden de verschillende projectfasen een logistieke en inhoudelijke invulling te krijgen. De aanwezigheid van het BCB in de KB maakte dit aanzienlijk eenvoudiger. Daarnaast had de KB in het verleden al eerder microverfilmingsprojecten uitgevoerd, zodat er expertise in huis was. En ten slotte was er de aanwezigheid van een schaduwcatalogus van het negentiende-eeuwse KB-bezit, die de selectie van titels uit de periode 1870-1899 dermate vergemakkelijkte dat een snelle start van de registratie en verfilming mogelijk zou zijn.

De projectuitvoering in de KB stond vervolgens model voor de projectuitvoering in de andere twee bibliotheken. In 1998 zijn ook de UB Amsterdam (april) en de UB Utrecht (december) bij het BNB-traject betrokken.

Bijdrage BCB Voor de logistieke en inhoudelijke invulling van de diverse fasen in de procesgang van het BNB-traject heeft het BCB nauw overleg gevoerd met de afdelingen Verwerking Publicaties, Publieke Diensten en Conservering & Optische Technieken van de KB. Dit leidde tot aanscherping van de selectiecriteria, ontwikkeling van markeringsmacro's, definitieve vormgeving van de targetbladen, invulling van de keuze, opslag en registratie van de microvormen, uitwerking van de taken van de projectmedewerker, selectie van externe verfilmingsbedrijven, het vastleggen van de verfilmingsafspraken met het externe verfilmingsbedrijf, de dagelijkse begeleiding van het BNB-KB-proeftraject, de controle van microvormen en het opstellen van een verfilmingsplanning voor verfilmer en KB. Een en ander resulteerde in de toevoeging van een aanzienlijk BNB-

deel in de herziene *Richtlijnen conservering* (februari 1998) en een gedetailleerd *Plan van Aanpak* voor de KB (november 1997).

In december 1998 zijn twee versies van het *Plan van Aanpak* (de oorspronkelijke versie van de KB en de daarvan afgeleide versie van de UB Amsterdam van november 1998) samengevoegd tot een tweede – herziene en uitgebreide – versie, vooral ten behoeve van de UB Utrecht.

Het BCB heeft richtlijnen opgesteld voor de aanlevering van betitelingsgegevens voor de microfiches en voor de controle van microvormen. Ten behoeve van de aanvraag van vervolgoffertes is een notitie vervaardigd waarin voor de verfilmers de specifieke eisen voor de microverfilming voor het traject BNB zijn vastgelegd.

Eind 1998 zijn ten slotte richtlijnen opgesteld voor een halfjaarlijkse rapportage van de projectleiders BNB aan het BCB over de voortgang van de verschillende BNB-deelprojecten, ingaande in 1999.

Het BCB ondersteunt de bij BNB betrokken instellingen bij het opstellen van projectvoorstellen, de opzet van de projectstructuur en de uitvoering van de projecten. Daartoe worden de instellingen regelmatig bezocht en vindt er veelvuldig overleg plaats over praktische zaken, zowel per brief, fax, e-mail als telefonisch.

Overzicht uitvoering en resultaten per instelling

Hieronder volgt een overzicht van de uitvoering en resultaten per instelling. Achtereenvolgens wordt per instelling behandeld: de projectorganisatie, de projectuitvoering en de behaalde resultaten in het licht van de doelstelling van het traject. Tot slot volgt een vergelijking met de doelstellingen zoals gesteld in de *Activiteitenplannen 1997 en 1998*.

Koninklijke Bibliotheek

Projectvoorstellen

In mei 1997 is de eerste fase van het BNB-traject in de KB van start gegaan. Begonnen werd met een proeftraject voor de conservering van 1.000 boeken. Het oorspronkelijke *Projectvoorstel BNB-KB 1880-1889* verscheen in april 1997. Dit projectvoorstel is herzien in november 1997 om te dienen als leidraad voor de andere bibliotheken. In 1998 zijn twee KB-projectvoorstellen gehonoreerd: deelproject 1890-1899 en deelproject 1870-1879.

Projectorganisatie

Formeel berust de projectleiding van het project BNB-KB bij het hoofd van de Hoofdafdeling Verwerking Publicaties (HVP), C.J. van den Berg. In de praktijk is het BCB nauw bij de projectvoortgang betrokken en treedt de landelijk coördinator BNB op als intermediair tussen de projectleider BNB-KB, de verschillende KB-afdelingen en de externe verfilmingsbedrijven.

Titelselectie, retrocatalogisering, markering en het maken van moederfilm-beschrijvingen (NROMM/EROMM, zie p. 30) behoren tot de taken die zijn ondergebracht bij de afdeling HVP. Voorbewerking voor verfilming en logistiek van boeken en microvormen (inclusief verpakking en berging) zijn ondergebracht bij de afdeling Conservering & Optische Technieken (C&OT). De microverfilming is uitbesteed aan een extern microverfilmingsbedrijf.

Aantal medewerkers

In mei 1997 bestond het aantal medewerkers aan het BNB-KB-traject uit twee retromedewerkers (N. Francis en M. Batangtaris), een NROMM-medewerker, A. Franssen (samen 1,5 fte) en een controleur, mw. M. Kok (0,25 fte). Ook de chef Catalogisering, P. van Otegem, is bij het BNB-project betrokken waar het controle en vervaardigen van downloads en targetbladen betreft.

In oktober 1997 is daaraan toegevoegd een projectmedewerker BNB, gedetacheerd bij de afdeling C&OT, voor 1 fte (C. Lem). De landelijke coördinator van het BNB-project is gestart in augustus 1997.

Het aantal projectmedewerkers is per 1 augustus 1998 uitgebreid met 0,5 fte (mw. E. Hoffmans). De eerste medewerker van de afdeling C&OT, J.P.M. van de Watering, zorgt voor de dagelijkse begeleiding van de projectmedewerkers.

Overlegstructuur

De landelijk coördinator van het BCB voerde in 1997 wekelijks overleg met de projectmedewerkers BNB-KB. In de loop van 1998 is het wekelijkse overleg overgedragen aan de eerste medewerker C&OT, en woont de landelijk coördinator dit overleg eens per vijf weken bij. Naast deze vergaderingen vond vrijwel dagelijks informeel overleg plaats tussen de landelijk coördinator en de KB-medewerkers over lopende zaken.

Een keer per zes weken vindt een BNB-KB-overleg plaats, waarbij aanwezig zijn de projectleider BNB-KB, de chef van de afdeling Catalogisering, de chef van de afdeling C&OT, de landelijk coördinator en de projectleider Metamorfoze. Van deze bijeenkomsten wordt schriftelijk verslag gedaan.

Projectuitvoering

Titelselectie De titelselectie vergde bij de KB een relatief kleine inspanning dankzij de aanwezigheid van een schaduwcatalogus (gekopieerde cataloguskaartjes uit de Centrale Catalogus en de Alfabetische Catalogus), ooit samengesteld ten behoeve van een ambitieus, maar nooit uitgevoerd KB-plan uit de jaren tachtig, voor de samenstelling van een retrospectieve nationale bibliografie. De titels in deze schaduwcatalogus waren voor wat betreft het negentiende-eeuwse KB-bezit al grofweg onderverdeeld in twee periodes: 1800-1832 en 1833-1899. De titels uit de periode 1870-1899 zijn hier uit geselecteerd.

Registratie De registratie valt uiteen in drie segmenten: retrocatalogisering, markering en het vervaardigen van NROMM-beschrijvingen.

Na de titelselectie kon vrij vroeg in 1997 gestart worden met de retrocatalogisering en markering van Metamorfoze-titels (mei 1997). In december 1997 is de retrocatalogisering van het KB-bezit uit de eerste periode (1880-1889) afgerond. Het resultaat (ca. 7.200 titels = 7.000 boekdelen) werd begin 1998 voorgelegd aan de Beoordelingscommissie Metamorfoze in de vorm van een gedrukte titellijst.

In 1998 is vervolgens de retrocatalogisering uit de periode 1890-1899 afgerond (ca. 7.200 titels) en is begonnen met de periode 1870-1879 (afgerond in 1999: ca. 5.300 titels).

De eerste NROMM-beschrijvingen zijn in december 1998 ter beschikking gesteld aan de Universiteitsbibliotheek Göttingen (D) om in te lezen in de EROMM-database (1.197 titels).

In verband met de overgang van de KB naar Windows NT en Word 97 heeft mw. S. Pauk (sectie Bibliotheekonderzoek) in 1998 in overleg met HVP een nieuwe macro ontwikkeld voor het genereren van looplijsten, targetbladen, betitelingsgegevens en boeketiketten.

Verfilming Ook de verfilming is onder te verdelen in drie fasen: de aanleverfase, de verfilmingsfase en de controlefase (inclusief verpakking en beschikbaarstelling).

Het BCB heeft ten behoeve van BNB-KB in 1998 een planningsschema ontwikkeld voor de aanlevering van te verfilmen boeken aan de microverfilmer uit de periode 1880-1889. Daarbij zijn ook de regelmatige controle op bijzondere, kostbare werken (door medewerkers van de afdeling Bijzondere Collecties) en de technische controle bij de verfilmingsbedrijven (door medewerkers van de afdeling C&OT) vastgelegd.

In 1998 zijn ruim 6.000 van de 7.000 boeken uit de periode 1880-1889 voor verfilming aangeleverd. De aanlevering kende een kleine uitloop naar het eerste kwartaal van 1999. Naar verwachting zal de verfilming van de boeken uit de periode 1880-1889 in de tweede helft van 1999 zijn afgerond.

Op 18 december 1998 zijn de microfiches van de eerste 1.000 boeken (het proeftraject) aan de afdeling Publieke Diensten geleverd en zijn in principe voor het publiek beschikbaar. Controle van de microvormen van het proeftraject is uitgevoerd door het BCB.

Doelstelling en resultaten

De doelstelling voor de KB – zoals geformuleerd in de *Activiteitenplannen 1997 en 1998* – was tweeledig: enerzijds de registratie van de Nederlandse Boekproductie voor de periode 1880-1889, anderzijds de verfilming van de boeken uit deze periode.

Registratie Wat betreft retrocatalogisering en markering is ruimschoots aan de doelstelling voldaan. Dit onderdeel van de registratie is dan ook direct bij aanvang van het Metamorfoze-programma van start gegaan (mei 1997). Behalve de titels uit de periode 1880-1889 zijn de afgelopen twee jaar ook de titels uit de periode 1890-1899 afgewerkt en is gestart met de titels uit de periode 1870-1879.

De NROMM-beschrijvingen van het proeftraject zijn eind 1998 aangeleverd, de beschrijvingen van de rest van het traject 1880-1889 zullen in de loop van 1999 volgen. Pas dan ook zal het volledige traject van de periode 1880-1889 zijn afgerond.

Verfilming Wat betreft de verfilming is gedeeltelijk aan de doelstelling voldaan (zie voor een uitgebreider overzicht bijlage v). De aanleveringsfase voor de periode 1880-1889 is voor 90% afgerond, de verfilmingsfase voor 70% en de controlefase voor 10%.

Het verfilmingstraject is met een half jaar vertraging pas in oktober 1997 met een proeftraject van start gegaan. Na afronding en evaluatie van het proeftraject is de verfilming van de boeken uit de periode 1880-1889 in april 1998 voortgezet. De aanlevering van de boeken kende een uitloop van drie maanden in 1999. De controlefase is gestart in juni 1998 en zal – net als de verfilmingsfase – tot in 1999 doorlopen.

De uitloop in het verfilmingstraject werd veroorzaakt doordat de verschillende werkzaamheden van de verfilming – voorbereiding, logistiek, verfilming, controle, berging – nog vrijwel geheel ingevuld moesten worden, zowel in de KB als bij de verfilmer.

In de KB bleek naarmate de projectstructuur duidelijker werd, dat de diversiteit van de werkzaamheden aan de kant van de projectmedewerker zorgde voor ondercapaciteit. In de tweede helft van 1998 is dan ook een extra projectmedewerker aangesteld. Technische problemen en problemen met het voldoen aan de kwaliteitseisen bij de microverfilmer zorgden eveneens voor extra vertraging.

Universiteitsbibliotheek Amsterdam

Projectvoorstellen

Na diverse voorbereidende gesprekken met het BCB in het najaar van 1997 heeft de UB Amsterdam in 1998 in totaal vijf projectvoorstellen ingediend voor het gehele project BNB-UBA. De projectvoorstellen van de KB dienden als model. Bij de totstandkoming van de projectvoorstellen werd de UBA ondersteund door het BCB.

Omdat een deel van de Amsterdamse BNB-titels al opgenomen was in het GGC en een deel van de titels nog geselecteerd moest worden uit de algemene catalogus in kaartvorm, is besloten het projectvoorstel voor de periode 1880-1889 op te splitsen in twee delen, opdat direct begonnen kon worden met de verwerking van reeds gecatalogiseerde titels (project A). Projectvoorstel A was in maart 1998 gereed.

Omdat inmiddels bleek dat het aantal te selecteren titels een punt van onzekerheid vormde, is besloten project B op te splitsen in twee deelprojecten. Deelproject B1 behelst onder meer de selectie van alle titels uit de periode 1870-1899. Op basis van de resultaten van dit project kon een reëlere begroting van projecten C en D opgesteld worden.

De ingediende projecten betreffen achtereenvolgens: deelproject A (1880-1889: titels beginnend met de letters A t/m G – registratie en verfilming), deelproject B1 (1870-1899: titelselectie; 1880-1889: H t/m Z – registratie), deelproject B2 (1880-1889: H t/m Z – verfilming), deelproject C (1890-1899: registratie en verfilming) en deelproject D (1870-1879: registratie en verfilming).

Alle projectvoorstellen zijn door het BCB goedgekeurd. De maximale subsidiebedragen zijn toegezegd.

Projectorganisatie

In de UBA is een projectmanager Metamorfoze aangesteld, die tevens optreedt als coördinator BNB-UBA. Deze projectmanager, mw. M.A.T. van Brunshot, is aangesteld bij de afdeling Bijzondere Collecties.

De titelselectie is deels uitgevoerd door de projectmedewerkers, deels door werkstudenten. Retrocatalogisering, markering en het maken van NROMM-beschrijvingen behoren net als bij de KB tot de werkzaamheden van de afdeling Catalogisering. De projectmedewerkers zijn ondergebracht bij de afdeling Beschikbaarstelling. De microverfilming wordt uitbesteed aan een commerciële microverfilmer.

Bij het BNB-UBA-project bleek in 1998 ook de inzet van een medewerker van de afdeling Automatisering noodzakelijk.

Aantal medewerkers

Met ingang van half maart 1998 zijn zowel de projectmanager Metamorfoze als twee projectmedewerkers BNB met hun werkzaamheden gestart. De projectmedewerkers (G. Hallie en mw. R. Gulinck) zijn aangesteld voor resp. 24 en 19 uur = ca. 1,1 fte.

Met ingang van 1 juni 1998 zijn 2 retrocatalografen aangesteld (O. Bus en mw. I. de Boer, resp. 32 en 36 uur = ca. 1,7 fte) en 2 controleurs (E. Scheepe en L. Saalmink, beide 16 uur = ca. 0,8 fte).

De UBA heeft in 1998 te kampen gehad met uitval van een hoog percentage Metamorfoze-medewerkers vanwege ziekte, ongevallen etc.

Overlegstructuur en voorlichting

De uitvoering van het BNB-UBA-project is sterk afgestemd op die van het BNB-KB-project. Er is gebruik gemaakt van alle voor de KB beschikbare richtlijnen en notities. In principe vindt overleg tussen de projectmanager Metamorfoze van de UBA en de landelijk coördinator van het BCB minimaal eens per zes weken plaats. Praktische zaken leidden tot frequenter overleg, vaak enige malen per week, telefonisch of schriftelijk (per brief, fax of e-mail). Het vooroverleg vond plaats tussen het BCB en de adjunct-bibliothecaris (P. Visser), de conservator Oude Drukken (W.K. Gnirrep) en het hoofd van de afdeling Catalogisering (A.M.Th. Heijligers) van de UBA, in de periode september 1997-maart 1998.

Met een feestelijke borrel in de UBA is het project officieel op 15 april 1998 van start gegaan.

In juni 1998 organiseerde het BCB in samenwerking met de afdelingen Verwerking Publicaties en Conservering en Optische Technieken van de KB zowel voor de projectmedewerkers als voor de catalogiseerders een speciale informatiedag in de KB. Ook bij de ontwikkeling van een speciale BNB-database is veelvuldig overleg gepleegd tussen de automatiseringsmedewerker van de UBA en de KB.

De projectmanager Metamorfoze van de UBA voert regelmatig intern werkoverleg met de projectmedewerkers, de automatiseringsmedewerkers en de medewerkers van de afdeling Retrocatalogisering over de dagelijkse gang van zaken en de voortgang van het project.

Projectuitvoering

Titelselectie Voor een deel van de titels uit de periode 1880-1889 (A t/m G) kon de UBA terugvallen op de geautomatiseerde catalogus. Van de overige titels (H t/m Z uit de periode 1870-1899) dienden handmatig de kaartjes uit de algemene catalogus geselecteerd te worden. Het ging in totaal om 628 catalogusbakken. In april 1998 zijn de projectmedewerkers met de selectie begonnen. Gedurende een periode van 10 weken (begin juli – half september) hebben werkstudenten in 812 uur de titelselectie afgerond. De geselecteerde titels zijn tevens gesorteerd op decennium.

De geautomatiseerde selectie van titels A t/m G kon na vaststelling van de juiste selectiecriteria in mei 1998 uitgevoerd worden, niet alleen voor de periode 1880-1889, maar ook voor de twee andere periodes.

Het aantal te verwerken titels uit de periode 1880-1889 werd voor daadwerkelijke selectie geschat op circa 10.000. Dit aantal was deels gebaseerd op het KB-rapport *Het behoud van de Nederlandse Boekproductie*, deels op het hierop gebaseerde *Metamorfoze Beleidsplan 1997-2000*, deels op interne kennis van de collectie. Een eerste selectie in het GGC leverde een lager aantal titels op omdat bepaalde selectiecodes niet in de titelbeschrijvingen waren opgenomen. In november 1998 vond een hernieuwde selectie plaats. Resultaat: 9.823 titels (6.595 GGC-titels, 3.228 AC-titels). Het totale aantal te verwerken titels voor het project BNB-UBA 1880-1889 komt op 5.898. De overige titels zijn al in een eerder stadium door de KB verwerkt.

Retrocatalogisering en markering De retrocatalogiseerders Metamorfoze zijn eind juni 1998 gestart met de markering van de titels A t/m G uit de periode 1880-1889. Retrocatalogisering en markering van de overige titels uit de periode 1880-1889 is in juli van start gegaan (direct nadat de eerste geselecteerde titels beschikbaar waren), maar lag in oktober stil vanwege de uitval van beide Metamorfoze-retrocatalogiseerders.

Om te voorkomen dat het BNB-UBA-project te veel zou stagneren, en daardoor mogelijk problemen zou kunnen opleveren voor de start van de UB Utrecht in 1999, is besloten de gehele retroafdeling van de UBA in te zetten bij het met voorrang retrocatalogiseren van de titels H t/m Z uit de periode 1880-1889. Deze inhaalactie nam twee maanden in beslag (september – oktober 1998). De probleemtitels werden bij deze inhaalslag overgeslagen en in de periode oktober – december 1998 verwerkt door de beide controleurs.

Ook de markering van Metamorfozetitels liep door de uitval van menskracht achterstand op. Pas per 1 december 1998 is voor de markeringswerkzaamheden een nieuwe retrokracht in dienst gekomen (mw. M. Feenstra). De markering van de titels uit de periode 1880-1889 kende een uitloop van drie maanden en werd uiteindelijk afgerond in maart 1999, nadat ook hier de gehele afdeling Retrocatalogisering voor een inhaalactie was ingezet.

Verfilming De UBA heeft besloten speciaal voor BNB een registratiesysteem te ontwikkelen in Access. In de periode mei – augustus is het systeem zover ontwikkeld dat de projectmedewerkers konden starten met het verzamelen van te verfilmen boeken. Vanwege de complexiteit van het BNB-project bleek al snel dat bij de verdere ontwikkeling van de database professionele hulp noodzakelijk was. In augustus 1998 is een medewerker van de afdeling Automatisering (S. Heesakkers) hiervoor speciaal vrijgemaakt.

De aanlevering van de te verfilmen boeken aan de microverfilmer was theoretisch mogelijk op het moment dat het databasedeel t.b.v. de voorbereiding gereed was, ware het niet dat ook de voorbereiding van de boeken enige vertraging opleverde door uitval van een van de projectmedewerkers (0,48 fte in de periode juni – november 1998). De projectmedewerker Literaire Collecties kon hier echter voor enige verlichting zorgen, zodat in oktober 1998 de eerste zending van 200 boeken naar de microverfilmer is gegaan.

Doelstelling en resultaten

De doelstelling van BNB voor de UBA - zoals geformuleerd in de *Activiteitenplannen 1997 en 1998* – was de registratie van de Nederlandse boekproductie van de UB Amsterdam voor de periode 1880-1889.

Registratie Deze doelstelling is net als bij de KB gehaald voor zover het de retrocatalogisering betreft. De markeringsfase kende enige uitloop in 1999 vanwege de uitval van menskracht. Ook voor de UBA geldt dat het maken van NROMM-beschrijvingen pas mogelijk is als het gehele verfilmingstraject is doorlopen en de microvormen zijn gecontroleerd. De NROMM-beschrijvingen van de UBA zullen in de tweede helft van 1999 (met een uitloop in 2000) worden afgerond.

Verfilming Hoewel niet als onderdeel van de doelstelling geformuleerd, is ook de UBA in het tweede kwartaal van 1998 begonnen met verfilming (zie bijlage VI). Dit zal afronding van het laatste registratieonderdeel (maken van NROMM-beschrijvingen) bespoedigen.

Universiteitsbibliotheek Utrecht

Vanaf september 1998 heeft het BCB besprekingen gevoerd met de UB Utrecht over mogelijke deelname aan het BNB-project. Bij dit overleg waren van de UBU de hoofdconservator (P. Pesch) en het hoofd Catalogisering (G. Baltussen) aanwezig. De besprekingen hebben geresulteerd in een geïntegreerd projectvoorstel voor alle perioden (1870-1899), waarbij uitgegaan wordt van twee verwerkingsfasen: selectie en retrocatalogisering in 1999, verfilming en opslag in 2000. Streven is het project afgerond te hebben voor de verwachte verhuizing van de UBU in 2001. Ook dit projectvoorstel is gehonoreerd.

In december 1998 is de UBU begonnen met de opzet van een projectorganisatie voor BNB en met het maken van een planning.

Doelstelling en resultaten

De doelstelling van BNB voor de UBU – zoals geformuleerd in de *Activiteitenplannen 1997 en 1998* – was de registratie van de Nederlandse boekproductie van de UB Utrecht voor de periode 1880-1889. Deze doelstelling

is in 1998 niet gerealiseerd. Wel zijn in 1998 alle voorbereidingen getroffen om deze doelstelling in 1999 te realiseren.

Trajectoverzicht

Heeft het BNB-traject enerzijds te maken met vertragende factoren tijdens de projectuitvoering, anderzijds worden sommige fasen weer sneller afgerond.

Vertragende factoren

Vergeleken met het oorspronkelijke planningsschema uit het *Metamorfoze Beleidsplan 1997-2000* laat het werkelijke uitvoeringsschema van het BNB-traject zien dat alle deelprojecten later zijn gestart dan oorspronkelijk was gepland (zie bijlage VII). Enerzijds is dat toe te schrijven aan de latere start van het gehele Metamorfozeprogramma (mei 1997 i.p.v. januari 1997), anderzijds aan het feit dat de uitvoering van het BNB-project de inzet van diverse afdelingen binnen een bibliotheekorganisatie vraagt en daardoor de bestaande verwerkingsprocessen in de bibliotheek sterk beïnvloedt.

Trajectimplementatie Het BNB-traject is een grootschalig meerjarentraject waarbij het gaat om relatief veel boeken en waarbij een aanzienlijke structurele personele inzet wordt gevraagd. Conservering van negentiende- en twintigste-eeuwse bibliotheekcollecties vormde vóór Metamorfoze bij de meeste bibliotheken geen vaste post op de begrotingen en behoorde dus ook niet tot de reguliere werkzaamheden. Tussen de lopende projecten door moest ruimte gevonden worden voor Metamorfoze-werkzaamheden, wat soms op weerstand en problemen stuitte. De opzet van een projectorganisatie en de trajectimplementatie kostten dan ook meer tijd dan verwacht.

Projectuitvoering De uitvoering van de verschillende fasen binnen het BNB-traject bleek bovendien dermate veelomvattend, dat de organisatie en stroomlijning daarvan in de opstartperiode van de projecten aanmerkelijk meer tijd vergde dan begroot (met name de selectiefase en de voorbereidingsfase). Overigens lagen de problemen bij de deelnemende bibliotheken niet in dezelfde uitvoeringsfasen: bij de KB zorgden de levering, controle en beschikbaarstelling van de microfiches voor de grootste problemen; bij de UBA de titelselectie en de verwerkingscapaciteit bij de retrocatalogisering.

Niet alle uitvoeringsfasen binnen het BNB-traject vergen even veel tijd. De verfilmingsfase blijkt in de praktijk meer dan een jaar in beslag te nemen, terwijl de registratiefase bij normale personele bezetting vaak sneller verloopt dan verwacht, maar door de verfilmingsfase in twee delen wordt gesplitst.

Personeel en automatisering In beide instellingen zorgden de personele invulling en de automatiseringstechnische kanten van het project voor de nodige vertraging. Wat betreft de personele invulling was bij de KB aanvankelijk sprake van een te lage inschatting van het aantal benodigde mensen, terwijl de UBA om uiteenlopende redenen te maken kreeg met een hoog percentage personeelsuitval. Op automatiseringstechnisch gebied waren het vooral problemen door het gebruik van verschillende computerprogramma's, dan wel de overgang naar modernere computersystemen.

Microverfilming Niet alleen de bibliotheken hadden te kampen met opstartproblemen, ook bij de microverfilmers verliep de start niet vlekkeloos. Voordat met verfilmen kon worden gestart, was ook hier een logistieke invulling van het traject noodzakelijk. Daarnaast zorgden technische problemen en problemen met de kwaliteitseisen voor extra vertraging. Ook personele ondercapaciteit vormde een probleem.

Versnellingen

Door de gefaseerde opzet van het traject bleek het mogelijk al te starten met de uitvoering van een volgende projectperiode (decennium), terwijl een eerdere periode nog niet was afgerond. De afronding van een bepaalde periode staat de start van de verfilming van een volgende periode niet in de weg. Zo blijkt in de praktijk de verfilming van boeken uit de periode 1890-1899 al te kunnen starten, terwijl die uit de periode 1880-1889 nog niet geheel is afgerond.

Naar verwachting zullen de BNB-deelprojecten eind 2000 worden afgerond, met mogelijk een kleine uitloop in de eerste helft van 2001.

Aantal titels

Na anderhalf jaar BNB blijkt dat het aantal titels lager uitvalt dan geschat. Definitieve aantallen kunnen pas met zekerheid gegeven worden op het moment dat alle deelnemende bibliotheken de registratie en verfilming hebben afgerond. Het blijkt in de praktijk dat boeken die voor verfilming geregistreerd zijn, soms niet voor verfilming in aanmerking komen vanwege incompleetheid of ernstige beschadigingen van de tekst. Naar verwachting zal het totaal aantal te verwerken titels in de drie deelnemende bibliotheken ruim 6.000 titels lager uitvallen dan verwacht (zie bijlage VIII).

Bestede subsidiegelden

Zowel de KB als de UBA en de UBU hebben in 1998 projectvoorstellen ingediend voor de periode tot 2001. Alle projectvoorstellen zijn door het BCB goedgekeurd, waarmee de beschikbare gelden voor deze beleidsperiode zijn besteed.

Bijlagen

Als bijlagen bij dit traject zijn achterin dit verslag toegevoegd:

- Bijlage V: Stand van zaken verfilming BNB-KB december 1998
- Bijlage VI: Stand van zaken verfilming BNB-UBA december 1998
- Bijlage VII: Planning en uitvoering traject BNB
- Bijlage VIII: Aantal titels

De microverfilming van Nederlandse landelijke dagbladen

Aanloop

Op 21 november 1997 bood de KB de staatssecretaris van OCenW een *Plan van Aanpak* aan voor de microverfilming van Nederlandse landelijke dagbladen. Het plan omvatte de verfilming van ca. 170 verschillende titels. De kosten werden begroot op Mf 2. De looptijd van het project bedroeg 3 jaar (november 1997 - oktober 2000).

Op 12 december 1997 ontving de KB een subsidie van Mf 1 van de staatssecretaris van OCenW voor de eerste fase van uitvoering. In de financieringsbrief werd gemeld dat er nog geen toezegging kon worden gedaan over de bijdrage voor de volgende fase (i.e. de tweede Mf 1), in verband met de onzekerheid over de beschikbare middelen voor de subsidies mediabeleid in 1998.

De algemeen directeur van de KB meldde de staatssecretaris op 29 december 1997 verheugd te zijn over de toegezegde subsidie. Hij beloofde direct van start te gaan met de uitvoering, zij het voor een beperkt deel van de oorspronkelijk in het plan van aanpak genoemde landelijke dagbladen. Tevens vroeg hij nadrukkelijk aandacht voor het grote conserveringsprobleem bij kranten en verzocht de staatssecretaris bij de verdere besluitvorming over de verdeling van subsidies ten laste van het budget mediabeleid over 1998 rekening te houden met het behoud van dit materiaal.

Op 31 juli 1998 deelde de staatssecretaris de KB mee dat op grond van de besluitvorming rondom het mediabeleid de resterende middelen van Mf 1 beschikbaar waren om het project Microverfilming van Nederlandse landelijke dagbladen volledig te kunnen uitvoeren.

De gefaseerde toezegging van de middelen voor de uitvoering van het plan van aanpak vertraagde de start. Aangezien geen zekerheid bestond over de beschikbare subsidie moest een selectie op de selectie plaatsvinden voor de besteding van de eerste Mf 1. Om de opgelopen achterstand in te lopen, is op het moment van zekerheid over de beschikbaarheid van de tweede Mf 1 een aangepaste planning gemaakt en voor een snelle uitbreiding van het krantenteam gekozen. De afsluiting van het project wordt nu voorzien in de zomer van 2000.

Voor de uitvoering van het plan van aanpak is gebruik gemaakt van de bestaande infrastructuur voor Metamorfoze, aangevuld met een aantal specifieke elementen (projectorganisatie, workflow) ten behoeve van het krantenmateriaal. Deze elementen worden hieronder beschreven.

Aanpak

Het krantenproject maakt gebruik van de landelijke voorzieningen die bij de KB zijn opgezet. Het betreft met name de conserveringsconsultancy, de verfilmingsvoorzieningen inclusief de kwaliteitscontrole, en de informatieverspreiding.

De KB is verantwoordelijk voor de coördinatie van het project en heeft hiervoor een projectcoördinator Kranten benoemd (0,5 fte: J. de Vries). De projectcoördinator is verantwoording schuldig aan de projectleider Metamorfoze, H.J. Jansen.

De projectleider Metamorfoze brengt halfjaarlijks verslag uit aan het Ministerie over de voortgang van het project. Intern wordt het project begeleid door de Krantencommissie, waarin het hoofd van de hoofdafdeling Collecties en Onderzoek, de projectleider Metamorfoze, de eerste medewerker van de sectie Bibliotheekonderzoek, de chef van de afdeling Conservering & Optische Technieken en de projectcoördinator Kranten zitting hebben. De Krantencommissie vergadert eenmaal per zes weken. Naast de projectcoördinator bestaat het huidige krantenteam (stand april 1999) uit de volgende medewerkers, mw. G. van Dalen (0,8 fte), J. Neuman (1 fte), J. Sanders (1 fte) en W. van den Berg (0,5 fte). Deze krantenmedewerkers zijn verantwoordelijk voor de bibliografische controle van het materiaal en de verdere voor- en nabewerking.

Activiteiten en resultaten

De projectcoördinator Kranten heeft een nadere specificatie opgesteld van de te verfilmen kranten. Als belangrijkste selectie criterium gold het feit dat de betreffende kranten niet eerder verfilmd of geficheerd waren. 72 landelijke dagbladen werden geselecteerd (zie bijlage IX), plus een selectie van oorlogskranten. Voor de selectie oorlogskranten werd contact gezocht met het NIOD. Na overleg bleek dat een zeer groot deel van de illegale kranten al eerder op microfiche was gezet in opdracht van het NIOD. Hoewel deze fiches niet aan de kwaliteitsnormen van het landelijke conserveringsprogramma Metamorfoze voldoen, werd de welbewuste

keuze gemaakt ook hier de inspanning te richten op nog niet verfilmde titels. Na een inventarisatie bleken dit een aantal niet-illegale landelijke kranten en een klein aantal regionale en lokale titels te zijn. Ook deze zullen worden aangepakt in de eerste fase. Bij dit pakket is ook het dagblad *Het Vaderland* gevoegd. *Het Vaderland* is de enige titel die niet in het eerder uitgevoerde proeftraject *Microverfilming dagbladen uit de regio Den Haag* is verfilmd, omdat het toenmalige budget dit niet toeliet. Mede dankzij aanvullende financiering van het VSB-Fonds Den Haag en omstreken (ƛf 114) is besloten deze titel alsnog en binnen het huidige project te verfilmen.

De projectcoördinator heeft verder de volgende zaken aangepakt: het leggen van contacten met deelnemende instellingen (in- en externe verfilmers, transporteurs), het aanmaken van een werkdatabase en het opstellen van werkrouines. Aandacht kreeg tevens de fysieke inrichting van de werkruimte, met name voor wat betreft speciaal meubilair, de logistiek, en de klimaatbeheersing. Tevens werd een werkschema voor de krantenmedewerkers opgesteld en werd de werving en selectie van krantenmedewerkers verzorgd.

De krantenmedewerkers bij de KB verzamelen de jaargangen (samenvoegen collecties uit heel Nederland) en bekijken deze op volledigheid, volgorde bij inbinding en kwaliteit/beschadigingen (bibliografische controle). Door middel van verslagen en inlegvellen worden de jaargangen geprepareerd voor verfilming. Deze verfilming wordt in principe uitbesteed, behalve in geval van zeer kwetsbare jaargangen. Deze zullen, evenals de oorlogskranten, door de sectie Optische Technieken van de KB worden verfilmd. Zij bereidt ook de technische uitvoering bij de commerciële bedrijven voor en onderzoekt of de verfilming aan de gestelde eisen voldoet. De KB streeft ernaar één exemplaar van elk origineel onder optimale condities te bewaren en treft daartoe aparte magazijn-voorzieningen.

Na een inwerkperiode zijn de krantenmedewerkers gestart met de bibliografische controle van *Het Vaderland*. Het betrof ca. 25 meter krant, wat zal resulteren in ca. 225.000 opnamen. Medio september 1998 werd deze controle afgerond en het materiaal na een offerteronde naar een microverfilmingsfirma verstuurd.

In de verslagperiode zijn de onderstaande titels ter voorbereiding op microverfilming door het krantenteam bibliografisch gecontroleerd:

- *Het Vaderland* (2.500 cm)
- *Het Centrum* (1.250 cm, totaal 1.350 cm, afronding medio januari 1999)
- *Handels- en transportcourant* (275 cm)
- *Nederlandse transportcourant* (35 cm)
- *Economisch dagblad* (190 cm)
- *Scheepvaart* (450 cm)
- *De Banier* (60 cm)
- *Reformatorisch dagblad* (200 cm)
- *Het financieele dagblad* (95 cm)

Voorts is van de oorlogskranten *Die Deutsche Zeitung in den Niederlanden* (100 cm) afgerond en is een begin gemaakt met de bibliografische controle van *Het Nationale Dagblad* (totaal 150 cm).

In totaal is in de verslagperiode 5.155 cm bibliografisch gecontroleerd en (deels) met externe collecties aangevuld.

Bijlage

Als bijlage bij dit traject is achterin dit verslag toegevoegd:

Bijlage IX: Overzicht te verwerken landelijke dagbladen (incl. oorlogskranten)

Internationale samenwerking

European meeting on paper preservation

Voorafgaand aan de start van het Metamorfozeprogramma vond van 20 tot 22 maart 1997 op initiatief van de Directie Media, Letteren en Bibliotheken van het Ministerie van OCenW in de KB een Europese conferentie plaats die tot doel had een politiek draagvlak te creëren in Europa voor de strijd tegen de dreigende ondergang van het negentiende- en twintigste-eeuwse papier in bibliotheken en archieven. De conferentie vond plaats in het kader van het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie en was georganiseerd door de KB. De Europese lidstaten waren vertegenwoordigd door beleidsmakers, nationale bibliothecarissen, archivariissen, hoofden van conserveringsafdelingen en onderzoekers. De conferentie stond onder leiding van de algemeen directeur van de KB en de rijksarchivaris. De meeste landen hadden, zoals verzocht, twee vertegenwoordigers afgevaardigd. Ook namens internationale organisaties op het gebied van bibliotheken, conservering en archieven waren sprekers aanwezig. Aan het slot van de conferentie zijn concrete aanbevelingen geformuleerd die door de deelnemers unaniem werden onderschreven. De aanbevelingen zijn inmiddels door de staatssecretaris van Cultuur aan de Europese Raad van cultuurministers aangeboden.

In juni is een congresbundel verschenen onder de titel *European Meeting on Paper Preservation. Proceedings March 20 - March 22 - 1997* (CNC-publicatie 12), met daarin de verschillende bijdragen aan de conferentie.

Ontwikkelingen in het buitenland

Een nationaal conserveringsprogramma kan niet goed functioneren zonder kennis van de ontwikkelingen in de ons omringende landen. In het *Metamorfoze Beleidsplan 1997-2000* werd dan ook als doel gesteld contacten te leggen en te onderhouden met instellingen die in het buitenland, met name in Europa, op conserveringsgebied een vergelijkbare rol spelen als de KB. In het kader van het culturele verdrag tussen Nederland en Nordrhein-Westfalen werd in het bijzonder aandacht gevraagd voor mogelijke samenwerking met instellingen uit deze regio.

In het algemeen is Duitsland voor Metamorfoze de afgelopen twee jaar een speciaal aandachtsgebied geweest. Hoewel er in uitvoerende zin geen concrete resultaten zijn bereikt, zijn de contacten met een groot aantal instellingen van dien aard dat er van beide kanten sprake is van een verbeterd inzicht in de conserveringsmogelijkheden en dat er daadwerkelijk beleid en keuzes gemaakt zijn op basis van de uitgewisselde kennis. Hierbij moet men bedenken dat het voornaamste uitgangspunt van Metamorfoze de conservering van belangrijk *Nederlands* cultureel en wetenschappelijk erfgoed betreft. Behalve in de voormalig koloniale gebiedsdelen is relatief weinig Nederlands materiaal bij buitenlandse instellingen van belang voor het huidige programma. Hieronder volgt per land een overzicht van de stand van zaken.

Duitsland Er is in Duitsland geen sprake van een gecoördineerde aanpak ten aanzien van massaconservatie. De staatkundige structuur laat de beleidsbevoegdheid voor de Landesbibliotheken (naast de universiteitsbibliotheken de belangrijkste beheerders van papieren collecties) over aan de Landesministeriums. De nationale overheid speelt geen directe rol. De enige bindende factor in Duitsland op dit gebied vormen de bibliotheekprogramma's van de Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG). De DFG stelt jaarlijks een bedrag beschikbaar voor conserveringsprojecten. De laatste jaren blijkt dat dit bedrag (ca. DM 700.000) moeilijk te besteden is doordat de meeste collecties bij Landesbibliotheken juist een regionale betekenis hebben. Er is regelmatig overleg met vertegenwoordigers van de DFG gevoerd om te bekijken in hoeverre samenwerking mogelijk is met Duitse bibliotheken met gebruikmaking van middelen uit beide programma's. De voorlopige conclusie luidt dat op het gebied van massaconservatie de traditionele aanpak (verfilming, ontzuring) weinig kans op een succesvolle samenwerking biedt, maar dat op het gebied van digitalisering wellicht meer kansen liggen. De DFG financiert een groot digitaliseringsprogramma waarvan 'retrospektiven Digitalisierung von Bibliotheksbeständen' een belangrijke component is.

Met de Universitäts- und Landesbibliothek in Münster (ULB) is de afgelopen twee jaar regelmatig overleg gepleegd. De ULB is de centrale bibliotheek van de Westfälischen Wilhelms Universität en coördinator van een initiatief om middelen voor het behoud van het culturele erfgoed van Nordrhein-Westfalen te claimen. De ULB beheert tevens het verzamelgebied 'Niederländischer Kulturkreis', een collectie van ca. 60.000 banden. Tijdens het overleg werd specifiek gezocht naar terreinen van samenwerking. De collecties van de ULB gaven

geen aanleiding tot een aanvullend project in het kader van de trajecten Literaire Collecties of Behoud van de Nederlandse Boekproductie. De Münster-bibliotheek heeft wel gebruik gemaakt van de kennis op het gebied van de kwaliteitscontrole van microfilms bij Metamorfoze. Daarnaast wordt nog gezocht naar een eenvormige aanpak voor het ontzuren van boeken met de Bookkeeper-methode. Medewerkers van de ULB hebben in april 1998 de KB bezocht om zich uitvoerig te laten voorlichten over de verschillende procedures en aanpak van het programma.

Begin februari 1998 werden vertegenwoordigers van Metamorfoze uitgenodigd bij een rondetafelconferentie in Fulda om mee te praten over de goede en slechte kanten van bestaande ontzuringsmethoden. De bijeenkomst was georganiseerd door het Deutsche Bibliotheksinstitut (DBI). In Duitsland waren op dat moment twee methoden op de markt, Battelle en Libertec, en bij Metamorfoze was onlangs voor de behandeling met Bookkeeper gekozen. Geen van de aanwezigen kon melding maken van een perfecte methode. De algemene mening was echter dat er zeker perspectief was voor de bestaande methoden. In Nürnberg bezocht een delegatie van de aanwezigen de fabriek van Libertec.

Eind februari 1998 bezochten medewerkers van Metamorfoze een conserveringscolloquium van de Staatsbibliothek zu Berlin. Ook hier werd duidelijk dat de behoefte bij bibliothecarissen aan een samenhangend Duits conserveringsprogramma groot was, maar de politieke ondersteuning gering.

In augustus 1998 vond in Leipzig een bijeenkomst van de Unterausschuss für Bestandserhaltung van de DFG plaats. Deze commissie beoordeelt subsidieaanvragen van bibliotheken. De projectleider van Metamorfoze was uitgenodigd om een presentatie te geven over het Nederlandse conserveringsprogramma. De aandacht voor de aanpak en de wijze waarop het programma en de financiering tot stand zijn gekomen was groot. Aansluitend werd een bezoek gebracht aan de deels afgesplitste, geprivatiseerde conserveringsafdeling van de Deutsche Bücherei. Onder de naam Zentrum für Bucherhaltung (ZfB) en met financiële steun van de overheid, is in het voorjaar van 1998 een ambitieuze, commerciële onderneming opgericht die alle typen conserveringsdiensten aan bibliotheken en archieven in binnen- en buitenland aanbiedt. Het is interessant om te zien of deze dienstverlening in Duitsland levensvatbaar zal zijn. Veel zal afhangen van de regionale overheidsfinanciering van de meerjarenprogramma's die door Landesbibliotheken (zie Münster, Dresden) zijn geformuleerd.

In Ludwigsburg werd tijdens een conferentie in november 1998 door de Landesarchivdienst (LAD) verslag gedaan van een onderzoeksproject dat grote overeenkomst vertoont met het eerste digitaliseringsproject van Metamorfoze. De LAD onderzocht onder meer de kwaliteit van digitalisering van microfilms bij verschillende Duitse firma's. De kwaliteit en prijsstelling bleken enorm uiteen te lopen, hetgeen ook in de Nederlandse situatie duidelijk naar voren kwam. Beide projecten zullen in 1999 afgesloten worden, waarbij het Nederlandse onderzoek veel baat heeft gehad van inzicht in de Duitse aanpak. Tijdens de conferentie werd nogmaals duidelijk dat Duitse bibliotheken, onder de hoede van de DFG Unterausschuss für retrospektive Digitalisierung von Bibliotheksbestände, zeer bereidwillig zijn informatie over digitaliseringsprojecten met Nederlandse instellingen te delen en dat samenwerking via de DFG zeer bespreekbaar is.

België Op conserveringsgebied speelt de Koninklijke Bibliotheek Albert I slechts een beperkte landelijk coördinerende rol. De (bibliotheek)politieke en financiële armslag is gering. De KB Brussel heeft de ontwikkelingen van Metamorfoze tot voorbeeld genomen en op bescheiden schaal is in 1997 een begin gemaakt met de microverfilming van Belgische monografieën uit het einde van de vorige eeuw. Daarnaast worden ook kranten verfilmd, maar een poging om tot een nationale aanpak te komen is helaas op niets uitgelopen. De KB Den Haag onderhoudt op conserveringsgebied goede contacten met de KB Brussel en heeft aangeboden om ook Belgisch testmateriaal in het project Massaontzuring mee te nemen.

Overige landen De belangrijkste speler in het Verenigd Koninkrijk is het National Preservation Office (NPO). Het NPO heeft echter de afgelopen jaren een drastische reorganisatie ondergaan waarbij zowel de financieringswijze veranderde (was British Library; nu bestaande uit vijf depotbibliotheken, het Public Record Office en een consortium van universiteitsbibliotheken) als de totale bezetting van het bureau. De eerste aanpak richt zich nu op het in kaart brengen van collecties en de noodzaak tot conservering. Er is contact met medewerkers van Metamorfoze, maar het Verenigd Koninkrijk is traditiegetrouw een zeer onderzoeksgericht land en op het *Newsplan* voor de microverfilming van kranten na zijn geen gecoördineerde plannen meer tot uitvoering gekomen. Metamorfoze onderhoudt wel goede contacten met de British Library, maar de recente verhuizing

naar het St. Pancrasgebouw en de bijkomende financiële problemen hebben in de periode 1997-1998 elke vorm van samenwerking financieel en organisatorisch onmogelijk gemaakt.

In Frankrijk is op beperkte schaal contact met de Bibliothèque nationale de France (BdF). Ook hier speelt de herinrichting van de conserveringsfaciliteiten van de BdF een rol. Mede gezien de ontwikkelingen op het gebied van de massaontzuring bij de BdF zullen de contacten in het komende jaar worden geïntensiveerd.

Vertegenwoordigers van de nationale bibliotheek van Zweden (Kungl. Biblioteket in Stockholm) hebben in het kader van het opstellen van een landelijk conserveringsplan in 1998 een bezoek aan het BCB gebracht. De aanpak in Nederland blijkt voor hen een interessante optie. Een eerste onderzoek in Zweden betreft een inventarisatie van materiaal van Zweeds cultureel belang dat aanwezig is in openbare bibliotheken. Deze bibliotheken hebben in Zweden een belangrijker bewaarfunctie dan de meeste openbare bibliotheken in Nederland. Opmerkelijk is dat daarnaast ook particuliere verzamelingen worden geïnventariseerd. De nationale bibliotheek is overigens al zeer actief op het gebied van conservering, ook van digitaal materiaal. In oktober werd een conferentie georganiseerd waarbij vertegenwoordigers van alle nationale bibliotheken van Scandinavië hun conserveringsplannen toelichtten. Directe samenwerking van belang voor Metamorfoze wordt hier overigens niet verwacht.

Internationale organisaties

In Europa zijn twee organisaties van belang voor het Metamorfozeprogramma: de European Commission on Preservation and Access (ECPA) en het consortium van het European Register of Microform Masters (EROMM).

De ECPA is in 1994 opgericht om samenwerking op conserveringsgebied tussen bibliotheken en archieven in Europa te bevorderen. De organisatie richt zich met name op informatieverzorging en -uitwisseling met specifieke zorg voor de Centraal- en Oost-Europese landen. De medewerkers van Metamorfoze dragen geregeld materiaal aan en twee onderzoeksrapporten (massaontzuring en snelheid van papierverval) worden door de ECPA in een Engelse versie gepubliceerd (zie meer over deze rapporten op p. 32 e.v.). In 1998 zijn de voorbereidingen gestart voor de organisatie van een Preservation Management Conference in april 1999 in Den Haag, samen met de ECPA en het IFLA-PAC Office.

EROMM is een database voor de invoer en raadpleging van beschrijvingen van microvormen. Het doel van EROMM is te voorkomen dat in Europa eenzelfde titel meermalen wordt verfilmd. EROMM biedt instellingen tevens de gelegenheid kopiefilms rechtstreeks bij de bezitters van de masterfilms te bestellen. EROMM is in 1991 als project gestart, op initiatief van een aantal grote Europese bibliotheken met financiële steun van de Europese Commissie en de Commission on Preservation and Access. Sinds 1995 is het systeem operationeel en wordt het onderhouden door de Universiteitsbibliotheek van Göttingen (D). In 1997 is een uitwisselingsovereenkomst ondertekend met de Research Libraries Group (RLG), waardoor de database snel groeide van 500.000 beschrijvingen naar 3.5 miljoen. De EROMM-partners (momenteel twaalf), verenigd in een stuurgroep, brengen gezamenlijk de exploitatiekosten op. De KB vertegenwoordigt in de stuurgroep de Nederlandse bibliotheken die in het kader van Metamorfoze microfilms van monografieën en kranten laten vervaardigen. De KB coördineert de aanlevering van nieuwe beschrijvingen van microfilms. In 1998 zijn de eerste 1.197 Metamorfoze-beschrijvingen aan EROMM geleverd (zie p. 20).

ONDERZOEK

In het kader van de landelijke voorziening is als gewenste faciliteit ook een onderzoekstraject geformuleerd. In de verslagjaren is een zestal onderzoeksprojecten gestart.

Inventarisatie Nederlandse cultuurhistorische collecties

In 1990 is een eerste inventarisatie uitgevoerd van collecties in bibliotheken die in aanmerking zouden kunnen komen voor conservering. De toen 'cultureel waardevol' genoemde collecties zijn in 1997-1998 nader onderzocht. Het project is gestart in juni 1997 en is in mei 1998 afgerond.

Deze collecties gedrukt en handschriftelijk materiaal vormen een omvangrijk deel van het Nederlandse bibliotheekbezit, zowel in wetenschappelijke en openbare bibliotheken als in musea, archieven en documentatie-instellingen. De term 'cultureel waardevol' is vervangen door de neutralere term 'cultuurhistorisch'. Dergelijke collecties kunnen betrekking hebben op alle uitingen van de geestelijke en materiële cultuur. Een uitzondering is gemaakt voor de collecties op literair gebied, die immers apart zijn onderzocht en waarvan de conservering inmiddels wordt uitgevoerd.

Er is een hernieuwde inventarisatie gehouden, waarbij de gegevens zijn geactualiseerd. 128 bibliotheken beantwoordden vragen over hun verzamelingen aangaande omvang, materiaalsoorten, percentage *brittle* materiaal, percentage Nederlands materiaal, aantallen gebruikers en reproducties, verzamelbeleid, uniciteit en belang. De gestandaardiseerde gegevens leverden elke collectie een cijfer op voor conserveringsnoodzaak: bij een 10 is het heel hard nodig dat de collectie geconserveerd wordt; bij een 0 is het niet of nauwelijks nodig. Daarnaast heeft de begeleidingscommissie, bestaande uit drs. A. Bossers (adjunct-directeur Pica), dr. R.E.O. Ekkart (directeur Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie) en prof. dr. M.R. Prak (hoogleraar economische en sociale geschiedenis aan de Universiteit Utrecht), de collecties op hun inhoud beoordeeld vanuit landelijk perspectief, waarbij elke collectie een A, B, C of D kreeg toegekend. A betekende absolute topcollectie, B ook heel belangrijk, maar net iets minder dan A, C veel minder belangrijk uit nationaal oogpunt, en D alleen belangrijk op lokaal niveau.

Van de A-, B- en C-collecties zijn de kosten voor conservering (registreren, verfilmen, verpakken en ontzuren) berekend. Het uiteindelijke advies is om de 130 A- en B-collecties met voorrang te behandelen.

Een kleine greep uit de A-collecties geeft een indruk van de diversiteit: het Réveilarchief; brieven van Vincent van Gogh; bladmuziek en nalatenschappen van Nederlandse componisten; archieven van voormannen als Wibaut en Domela Nieuwenhuis en van uiteenlopende geleerden als de historici Geyl en Huizinga, de bioloog Moll en de sterrenkundige Oort.

Rapport J. Mateboer, *Nederlandse cultuurhistorische collecties geteld en gewogen*. Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 1998.

Inventarisatie internationaal waardevolle collecties

Het uitgangspunt bij de conservering van bibliotheekmateriaal is dat 'de producent betaalt'. In de praktijk betekent dit dat in de landen waar conserveringsprojecten bestaan, men de in eigen land geproduceerde documenten aanpakt; zo ook in Nederland. Buitenlands materiaal moet in principe in het land van herkomst geconserveerd worden. In het selectiescenario en in het *Metamorfoze Beleidsplan 1997-2000* is echter een uitzondering gemaakt voor de zogeheten internationaal waardevolle collecties.

Dit zijn collecties met veel of uitsluitend niet-Nederlands materiaal, die zeer belangrijk zijn voor de Nederlandse cultuur of wetenschap, en/of voor de internationale wetenschapsbeoefening, of van buitengewoon belang zijn als deel van het internationale culturele erfgoed.

In overleg met de begeleidingscommissie zijn de criteria opgesteld waaraan deze collecties moeten voldoen, en is een groslijst collecties aan nader onderzoek onderworpen. De inventarisatie resulteert in een lijst van 23 collecties, met voor iedere collectie een projectvoorstel voor conservering.

Rapport J. Mateboer, *Van de geestgronden tot Tibet*. Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 1999.

Inventarisatie Nederlandse tijdschriften

Een van de trajecten voor het landelijk conserveringsprogramma behelst de conservering van 'de Nederlandse tijdschriften'. In het onderzoek naar het behoud van de Nederlandse boekproductie (1995) is ook globaal onderzoek gedaan naar de Nederlandse tijdschriftproductie. Het huidige onderzoek verfijnt dat en geeft antwoord op de vragen: Om hoeveel tijdschriften uit de periode 1840-1950 gaat het? Waar bevinden deze zich? Welke zijn het meest bedreigd? Welke moeten met voorrang aangepakt worden, en hoe moet dat gedaan worden? En natuurlijk: wat gaat het kosten? Het eindresultaat is een plan van aanpak, voorzien van kostenberekeningen. (Afronding in 1999.)

Ontzuring van boeken uit de KB-collectie

De KB heeft in de jaren voorafgaand aan het Metamorfoze-project veel onderzoek verricht naar de effecten van verschillende ontzuringsmethoden (DEZ, Battelle, Bookkeeper). De conclusie luidde dat ontzuring mogelijk is, doch dat selectie van het materiaal noodzakelijk is. Een onderzoeksvoorstel voor het ontzuren van vooraf geselecteerde boeken met het Bookkeeper-proces is eind 1997 door het Ministerie van OCenW goedgekeurd.

Uit het KB-materiaal dat in het kader van het traject Behoud Nederlandse Boekproductie is verfilmd, werden vervolgens de boeken geselecteerd die voor ontzuring in aanmerking komen. Binnen de grenzen van het budget dat voor ontzuring was gereserveerd, zijn in 1998 ca. 1.000 boeken behandeld met het Bookkeeper massa-ontzuringssysteem door de firma Archimascon in Heerhugowaard. Het materiaal is in zeven afzonderlijke zendingen, verpakt in kratten, verzonden en na behandeling door Archimascon geretourneerd.

Belangrijke taken voor de medewerkers aan dit ontzuringsproject betroffen naast de selectie, de kwaliteitscontrole van de ontzuringsbehandeling en de registratie en markering van de behandelde materialen. Ten behoeve van de kwaliteitscontrole werden bij elke zending testboeken meegestuurd, die naderhand uitvoerig konden worden onderzocht op effectiviteit van de behandeling en het optreden van ongewenste neveneffecten van de ontzuring. Hoewel de resultaten over het algemeen bevredigend waren, zijn er twee tekortkomingen van de behandeling geconstateerd. In de eerste plaats traden er bij sommige, veelal dunne boeken scheurtjes in het papier op. Ten tweede is geconstateerd dat de effectiviteit van de ontzuring in de kneep van het boek soms onvoldoende is. Beide problemen zijn uitvoerig met Archimascon besproken en in overleg zijn enkele aanpassingen in de procedure aangebracht. Boeken die door reeds verzwakt papier een verhoogd risico lopen op scheurtjes bij de standaardbehandeling, waarbij de boekconstructie en het papier aan een aanzienlijke spanning worden blootgesteld, worden nu op een andere, 'mildere' wijze ontzuurd; medewerkers van Archimascon, die zich hierover in de KB hebben laten instrueren, voeren hierbij zelf de selectie uit. Door een verhoging van de concentratie van het ontzuringsmiddel is de effectiviteit van de behandeling in de kneep van de boeken verbeterd.

In de loop van 1999 worden verdere maatregelen overwogen om de genoemde nadelen te minimaliseren. Hierbij zullen ook de uitkomsten van het onderzoek dat TNO in opdracht van het Algemeen Rijksarchief uitvoert naar de kwaliteit van de ontzuringsbehandeling door Archimascon worden betrokken. In 1999 zullen de kwaliteitscontroles worden gecontinueerd en is een uitgebreider onderzoek gepland, waarbij het langetermijneffect van de ontzuring op de sterkte van het papier zal worden onderzocht door middel van kunstmatige verouderingstests. Het verslag van het traject 1997/1998 is in de zomer van 1999 verschenen.

Rapport Henk J. Porck, *Massaontzuring van boeken uit de collectie van de Koninklijke Bibliotheek*. Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 1999

Snelheid van papierverval

Een belangrijk aspect bij het plannen van conserveringsinspanning is inzicht in de snelheid van papierverval en de factoren die daarbij van invloed zijn. De KB heeft in 1997 een onderzoeksvoorstel ingediend dat voorziet in een tweeledige aanpak: enerzijds een analyse van de invloed van de gefilterde magazijnen van het Algemeen Rijksarchief op bibliotheekmateriaal ten opzichte van vergelijkbaar materiaal dat is opgeslagen in de gebruikelijke geklimatiseerde magazijnen; anderzijds de herhaling van eerdere schade-inventarisaties bij de KB. Dit voorstel is in 1997 door het Ministerie van OCenW goedgekeurd. Tevens is in het kader van dit onderzoek in 1997 een literatuurstudie naar kunstmatige veroudering verricht.

Op het terrein van het conserveringsonderzoek wordt door middel van kunstmatige of versnelde veroudering getracht om, via extreme omgevingscondities in een klimaatkast, het natuurlijke verouderingsproces van uiteenlopende materialen te versnellen. Kunstmatige-verouderingstests worden veelvuldig gebruikt om de houdbaarheid van papier, c.q. de snelheid van het verval van papier te bepalen, en om het effect van een conserveringsbehandeling op lange termijn te kunnen voorspellen. Toch bestaan er nog veel onbeantwoorde vragen over de daadwerkelijke prognostische waarde van deze tests.

Het *desk-research*-project dat de afgelopen twee jaar is uitgevoerd op basis van de vakliteratuur en discussie met deskundigen, had als doel een overzicht te geven van de huidige stand van zaken met betrekking tot de mogelijkheden en beperkingen van kunstmatige-verouderings-analyse. De doelgroep betreft niet alleen de direct betrokken conserveringsonderzoekers, maar ook de functionarissen die verantwoordelijk zijn voor het uitwerken van een conserveringsbeleid.

Vanaf de jaren vijftig is een zeer grote verscheidenheid aan kunstmatige verouderingsmethoden voor papier ontwikkeld, en is het toepassingsgebied van deze methoden in de praktijk van de conservering van archief- en bibliotheekmateriaal bijzonder breed geworden. Desondanks vindt er slechts op beperkte schaal fundamenteel en empirisch onderzoek plaats naar de betrouwbaarheid ervan. De essentiële vragen hieromtrent zijn nog niet bevredigend beantwoord, en er is nog geen algemeen geaccepteerde standaardmethode. De meningen zijn verdeeld, en er is onenigheid over de meest geschikte condities waaronder de kunstmatige veroudering dient plaats te vinden.

Geconcludeerd wordt dat de huidige kunstmatige-verouderingstests geen betrouwbare gegevens opleveren voor het bepalen van de snelheid van het verval van papier, en dat zinvolle toepassingen van deze tests in het gunstigste geval slechts kunnen leiden tot relatieve uitspraken over het te verwachten effect van conserveringsbehandelingen, en over de rol van de diverse degradatiereacties bij het proces van papierverval.

Naast enkele praktische aanbevelingen en suggesties voor alternatieve wijzen van benadering van de vraag hoe snel papier vervalt, wordt voorgesteld om, onder auspiciën van de CPA/ECPA, een internationale bijeenkomst te organiseren over dit thema, teneinde de huidige patstelling en de situatie van onzekerheid te doorbreken, en een agenda op te stellen voor een gezamenlijke aanpak van de problematiek.

Een eindrapport is in april 1999 als *Metamorfoze*-publicatie uitgebracht. Een Engelstalige versie zal als ECPA-rapport worden gepubliceerd.

Rapport Henk J. Porck, *Snelheid van papierverval*. Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 1999.

Digitalisering van microfilms

Het zesde onderzoeksproject van *Metamorfoze* betreft de digitalisering van microfilms. Eind 1997 is een onderzoeksvoorstel voor dit project bij het Ministerie van OCenW ingediend en goedgekeurd. Het doel van dit project is het doen van aanbevelingen voor microfilm-digitalisering op basis van onderzoek naar de verschillende aspecten van de conversie van microfilms naar een digitale omgeving. Allereerst is er een inventarisatie gemaakt van de huidige technische mogelijkheden op het gebied van digitalisering van microfilms. Er is daarbij ook gekeken naar de ontsluitingsmogelijkheden. Deze eerste fase van het rapport *Digitalisering van microvormen* is in augustus 1998 opgeleverd. Vervolgens zijn met behulp van de bevindingen uit de eerste fase functionele specificaties opgesteld. Deze bevatten de voorwaarden waaraan de pilots, uitgevoerd door de betrokken bedrijven, moesten voldoen. De pilots bestonden uit het op proef digitaliseren van microfilms en het ontsluiten van de digitale beelden door een vijftal geselecteerde bedrijven, te weten M&R, Van Buuren, GMS Groenendijk Microfilm Service, Microformat en Karmac. De prijs-prestatie-verhouding per bedrijf moet duidelijk maken welk bedrijf het digitaliseringsproces uit kan voeren op een manier die aansluiting vindt bij de specifieke wensen van *Metamorfoze*. Op basis van de onderzoeksresultaten zullen vervolgens projecten worden opgezet voor de digitalisering van microfilms van literaire collecties die momenteel in het kader van *Metamorfoze* worden verfilmd. Door de zeer late inzending van het materiaal door de vijf betrokken bedrijven zijn de resultaten pas begin 1999 vergeleken en geëvalueerd. Een rapport betreffende het eerste deel van dit onderzoek is in juli 1999 verschenen.

Rapport Anita Ligthart, *Digitalisering van microvormen*. Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 1999

BEOORDELINGSCOMMISSIE METAMORFOZE

Per brief van de staatssecretaris van OCenW d.d. 5 december 1997 (kenmerk: MLB/LB/1997/35.310) is vanwege het Ministerie een beoordelingscommissie van onafhankelijke deskundigen ingesteld. Tot de werkzaamheden van deze commissie behoren onder meer het geven van een oordeel over conserveringsprojecten voor Literaire Collecties en het adviseren van de minister van OCenW over de uitvoering van het conserveringsbeleid inzake papieren materialen in bibliotheken. Deze commissie, officieel genaamd *Beoordelingscommissie Uitvoering Conserveringsbeleid*, kortweg *Beoordelingscommissie Metamorfoze*, kwam voor het eerst bijeen in november 1997, ter beoordeling van de projectvoorstellen Literaire Collecties 1997. De commissie achtte voor 24 van de 25 projecten toekenning van een subsidie verantwoord. Ten aanzien van één project, de conservering van de Leopoldcollectie van de Gemeentebibliotheek Rotterdam, maakte zij een voorbehoud. De staatssecretaris heeft het advies van de commissie opgevolgd en heeft besloten subsidie toe te kennen aan de 24 voorstellen. Het voorstel voor de Leopoldcollectie is aangehouden en in 1998 in gewijzigde vorm opnieuw ingediend en goedgekeurd.

In 1998 kwam de commissie drie keer bijeen. Op 6 maart voor een algemene vergadering waarbij achtereenvolgens aandacht werd besteed aan de achtergronden van Metamorfoze, met nadruk op de opzet en de uitvoering van het conserveringsprogramma, de taken en de werkwijze van de Beoordelingscommissie en de achtergronden van het selectiescenario. Op 3 juni en op 30 oktober vonden sessies plaats ter beoordeling van projectvoorstellen Literaire Collecties. In juni ging het om 6 projectvoorstellen, in oktober om 35. In deze projectronde uitte de commissie de aanvullende wens om gezien de aard van het materiaal één collectie in kleur te laten verfilmen. Het betrof de collectie Centsprenten van de Zeeuwse Bibliotheek. (Zie voor een overzicht van de besproken projectvoorstellen p. 16 e.v.).

Op 11 november woonden twee leden van de Beoordelingscommissie Metamorfoze het Symposium Metamorfoze bij: de heer Drenth als toehoorder; de heer Maarschalkerweerd als spreker.

De commissie staat onder voorzitterschap van prof. dr. P.J.D. Drenth, voorzitter van de European Commission on Preservation and Access (ECPA), en heeft als leden: prof. dr. J.M.H.J. Hemels, hoogleraar pers- en communicatiewetenschappen UvA, prof. dr. P.G. Hoftijzer, hoogleraar boek- en bibliotheekwetenschap UvA, A.J. Hovy, voorzitter van het Bestuur van de Stichting Samenwerkingsverband Bibliotheken met Wetenschappelijke Steunfunctie (WSF), prof. dr. L. Leertouwer, emeritus-hoogleraar vergelijkende godsdienstwetenschap, drs. F. Maarschalkerweerd, gemeentearchivaris Den Haag, mw. prof. dr. M.A. Schenkeveld-Van der Dussen, hoogleraar Nederlandse taal- en letterkunde UU. Drs. C.B.J. de Wolf, hoofd Collecties en Onderzoek van de KB, fungeert als secretaris. De samenstelling van de commissie is in 1998 ongewijzigd gebleven.

Lijst Literaire Collecties 1993

Onderzoek: Behoud Nederlands en Frie Literair Erfgoed (BLE 2)

nr Collectie	Instelling
1 Bastiaanse-archief*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
2 Fonds Van Goor	Streekarchief Gouda
3 Aafjes-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
4 Merode, W. de -verzameling*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
5 Hasebroek-brieven	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
6 Royaards-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
7 Haan, J.I. de-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
8 Samson-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
9 Stokvis-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
10 Erts-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
11 Distelvink-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
12 Praag, S. van-dagboeken	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
13 Royaards-Sandb.-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
14 Verwey, Floris-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
15 Perk-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
16 Archieven letterkundigen	Stads- of Athenaeumbibliotheek Deventer
17 Couperus-manuscripten	Koninklijke Bibliotheek
18 Presser-archief*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
19 Mendes Da Costa-archief*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
20 Ver Huell-collectie	Bibliotheek Arnhem
21 Marsman-archief	Koninklijke Bibliotheek
22 Handschriften	Letterkundig Museum
23 Brieven	Letterkundig Museum
24 Pijper-archief	Koninklijke Bibliotheek
25 Gutteling-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
26 Verwey, Albert-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
27 Bergh, H. vd-archief	Koninklijke Bibliotheek
28 Cremer, J. J.-archief	Koninklijke Bibliotheek
29 Nieuwe Gids-archief	Koninklijke Bibliotheek
30 Potgieter-archief en -bibliotheek*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
31 Eeden, F. van-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
32 Multatulimuseum*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
33 Verwey, Mea-archief*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
34 Witsen-archief	Koninklijke Bibliotheek
35 Vestdijk-auteursbibliotheek	Universiteitsbibliotheek Utrecht
36 Beets-archief	Universiteitsbibliotheek Leiden
37 Timmer-archief*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
38 Kinderboeken Juliana	Koninklijk Huisarchief
39 Verhoeven, B.-collectie	Bibliotheek Arnhem
40 Perk-verzameling	Koninklijke Bibliotheek
41 Winkel, J. te-archief	Koninklijke Bibliotheek
42 Scheltema de Heere-archief	Koninklijke Bibliotheek
43 Wit, Augusta de-archief	Koninklijke Bibliotheek
44 Réveil-archief*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
45 Kluitman-collectie	Regionaal archief Alkmaar
46 Immerzeel-archief	Koninklijke Bibliotheek
47 Tollens-archief	Koninklijke Bibliotheek

Bijlage I (Traject Literaire Collecties)**Lijst 1993 (BLE 2) Naam en instelling in prioriteitsvolgorde**

48 Multatuli-documentatie	Multatulimuseum
49 Ritter-archief	Universiteitsbibliotheek Utrecht
50 Leesmuseum vrouwen	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
51 Leesbibliotheek vd Hoek	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
52 Leesbibliotheek RKAB Zeist*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
53 Kloos auteursbibliotheek	Koninklijke Bibliotheek
54 Sneker drukken	Scheepvaartmuseum Sneek
55 Buitenrust Hettema-collectie	Provinciale Bibliotheek Friesland
56 Clandestiene drukken	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
57 Centsprenten	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
58 Bolland-correspondentie	Universiteitsbibliotheek Leiden
59 Fryske literatuur en geschiedenis	Frysk Letterkundich Museum
60 Kinderboeken	Gemeentebibliotheek Utrecht
61 Belinfante-archief	Koninklijke Bibliotheek
62 Straatliefderien	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
63 Bohnarchief	Universiteitsbibliotheek Leiden
64 Radermacher Schorer-archief	Koninklijke Bibliotheek
65 Robidé vd Aa-archief	Koninklijke Bibliotheek
66 Bogaers-archief	Koninklijke Bibliotheek
67 Strips*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
68 Boutens-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
69 Frisiaca	Provinciale Bibliotheek Friesland
70 Kranteknipsels	Letterkundig Museum
71 Beunke-verzameling*	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
72 Ywema-collectie	Universiteitsbibliotheek Utrecht
73 MNL Brieven	Universiteitsbibliotheek Leiden
74 Wolff&Deken 2	Museum Betje Wolff
75 Bilderdijk-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
76 Pedagogische Academie	Zeeuwse Bibliotheek
77 Wilma-collectie	Bibliotheek Apeldoorn
78 Leopold-collectie	Gemeentebibliotheek Rotterdam
79 Blauwe Banden	NBLC
80 NBLC vakliteratuur	NBLC
81 Beets	Stadsbibliotheek Haarlem
82 Oude literatuur	Theologische Faculteit Tilburg
83 Multatuli auteursbibliotheek	Multatulimuseum
84 Joodse auteurs	Joods Historisch Museum
85 Kinderprenten	Stedelijk Museum Zutphen
86 Marsman-auteursbibliotheek	Universiteitsbibliotheek Utrecht
87 Kinderboeken	Openbare Bibliotheek Amsterdam
88 Oude romans	Gemeentebibliotheek Rotterdam
89 Kinderboeken Boek & Jeugd	NBLC Den Haag
90 Wolff&Deken*	Museum Betje Wolff
91 Streektaalliteratuur	Meertens Instituut
92 Kinderboeken	Stadsbibliotheek Haarlem
93 Clandestiene drukken	Universiteitsbibliotheek Utrecht
94 Oude kinderboeken	Stedelijk Museum Zutphen
95 Du Perron-collectie	Koninklijke Bibliotheek
96 Oude bellettrie	Openbare Bibliotheek Amsterdam
97 Strips	Gemeentebibliotheek Rotterdam
98 Bijbels	Nederlands Bijbelgenootschap

Bijlage I (Traject Literaire Collecties)**Lijst 1993 (BLE 2) Naam en instelling in prioriteitsvolgorde**

99 Haarlemse auteurs*	Stadsbibliotheek Haarlem
100 Methodenbibliotheek	Stadsbibliotheek Maastricht
101 Beltjens-archief	Gemeentearchief Sittard
102 Oude kinderboeken	Gemeentebibliotheek Rotterdam
103 LB-Emblemata	Universiteitsbibliotheek Utrecht
104 Friese taal- en letterkunde	Provinciale Bibliotheek Friesland
105 AP uitgeversarchief*	Arbeiderspers
106 Boeken unica	Letterkundig Museum
107 Willetcollectie*	Amsterdams Historisch Museum
108 Friese & Nederlandse taal-/letterkunde	Gemeentearchief en Stadsbibliotheek Leeuwarden
109 Brusse-collectie	Koninklijke Bibliotheek
110 Tak-collectie	Zeeuwse Bibliotheek
111 Couperus	Stads- of Athenaeumbibliotheek Deventer
112 Liduina-bibliotheek	Gemeentearchief Schiedam
113 Ver Huell auteursbibliotheek	Gemeentearchief Leiden
114 Achterberg	Stads- of Atheneumbibliotheek Deventer
115 Roland Holst-vd Schaik-collectie	Koninklijke Bibliotheek
116 Kinderboeken	Openbare Bibliotheek Den Haag
117 Moltzer-collectie	Universiteitsbibliotheek Utrecht
118 Jugendstil	Universiteitsbibliotheek Nijmegen
119 Diversa sed una	Gemeentearchief Dordrecht
120 Bibliotheek Selskip	Provinciale Bibliotheek Friesland
121 Plano's	Letterkundig Museum
122 Braches art-nouveau-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
123 Gerretson-collectie	Universiteitsbibliotheek Utrecht
124 MNL overige handschriften	Universiteitsbibliotheek Leiden
125 Nederlandse belletrïe	Gemeentebibliotheek Utrecht
126 Repertoire teksten (toneelcollectie)	Nederlandse Vereniging voor Amateurtheater, Amersfoort
127 Ned. boek in vertaling	Koninklijke Bibliotheek
128 Z-rubriek	Universiteitsbibliotheek Utrecht
129 Scheurleer-verzameling	Koninklijke Bibliotheek
130 Achterberg-collectie	Koninklijke Bibliotheek
131 Palladium-reeks	Bibliotheek Arnhem
132 Nieuwland-collectie	Gemeentearchief Den Haag
133 Eerste drukken	Bibliotheek Arnhem
134 Amorie vd Hoeven-bibliotheek	Gemeentearchief Rotterdam
135 Potgieter/Feith	Overijssels Museum
136 Kinderboeken	Koninklijke Bibliotheek
137 Kinderboeken	Stichting Kinderboeken cultuur Winsum
138 LB-Nederlands	Universiteitsbibliotheek Utrecht
139 Kinderprenten	Zeeuwse Bibliotheek
140 Nederlandse romans	Koninklijke Bibliotheek
141 Leeuwardense letterkunde	Gemeentearchief en Stadsbibliotheek Leeuwarden
142 Verwey, Albert-bibliotheek	Bibliotheek Arnhem
143 Kinderboeken	Openluchtmuseum Arnhem
144 Museum Sypsteyn	Museum Sypsteyn
145 M'burg collectie Bal	Zeeuwse Bibliotheek
146 Collectie Nederlands	Universiteitsbibliotheek Utrecht
147 Deventer drukken	Gemeentemuseum Deventer
148 Liedboeken	Universiteitsbibliotheek Nijmegen
149 Kinderprenten	Stadsbibliotheek Haarlem

Bijlage I (Traject Literaire Collecties)**Lijst 1993 (BLE 2) Naam en instelling in prioriteitsvolgorde**

150 Handschriften

Gemeentemuseum Deventer

151 Liedboeken

Meertens Instituut

152 Fictie 40-45

Verzetsmuseum Amsterdam

153 MNL Drukken

Universiteitsbibliotheek Leiden

154 Rost, Nico-documentatie

Universiteitsbibliotheek Leiden

* omvang van de collectie is onbekend

Van de 154 collecties op de lijst uit 1992 bleken er bij nader inzien 50 niet in eerste instantie voor conservering in aanmerking te komen. Deze nummers ontbreken.

Van een aantal collecties bleek de literaire component te gering. Deze zijn meegenomen in de inventarisatie van cultuurhistorische collecties die in 1998/99 is uitgevoerd.

Andere collecties bevatten (te) veel materiaal dat buiten de periode 1840-1950 valt, waren niet bijeengeplaatst of niet openbaar toegankelijk. Deze zijn van de lijst afgevoerd.

Naam collectie*	Bibliotheek
1 Bastiaanse-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
2 Fonds Van Goor	Streekarchief Gouda
3 Aafjes-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
4 Merode, W. de-verzameling	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
5 Hasebroek-brieven	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
7 Haan, J.I. de-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
10 Erts-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
11 Distelvink-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
12 Praag, S.van-dagboeken	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
14 Verwey, Floris-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
15 Perk-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
16 Archieven letterkundigen	Stads- of Athenaeumbibliotheek Deventer
17 Couperus-manuscripten	Koninklijke Bibliotheek
19 Mendes da Costa-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
20 Ver Huell-collectie	Bibliotheek Arnhem
21 Marsman-archief	Koninklijke Bibliotheek
22 Handschriften	Letterkundig Museum
23 Brieven	Letterkundig Museum
25 Gutteling-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
26 Verwey, Albert-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
27 Bergh, H. vd- Archief	Koninklijke Bibliotheek
28 Cremer, J.J.-archief	Koninklijke Bibliotheek
29 Nieuwe Gids-archief	Koninklijke Bibliotheek
30 Potgieter-archief en bibliotheek	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
31 Eeden, F. van-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
32 Multatuli-museum	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
33 Verwey, Mea-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
34 Witsen-archief	Koninklijke Bibliotheek
35 Vestdijk auteursbibliotheek	Universiteitsbibliotheek Utrecht
36 Beets-archief	Universiteitsbibliotheek Leiden
38 Kinderboeken Juliana	Koninklijk Huisarchief
39 Verhoeven, B.-collectie	Bibliotheek Arnhem
40 Perk-verzameling	Koninklijke Bibliotheek
41 Winkel, J. te-archief	Koninklijke Bibliotheek
43 Wit, Augusta de-archief	Koninklijke Bibliotheek
45 Kluitman-collectie	Regionaal Archief Alkmaar
47 Tollens-archief	Koninklijke Bibliotheek
48 Multatuli documentatie	Multatuli museum
49 Ritter-archief	Universiteitsbibliotheek Utrecht
50 Leesmuseum vrouwen	Universiteitsbibliotheek Amsterdam

51 Leesbibliotheek vd Hoek	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
52 Leesbibliotheek RKAB Zeist	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
53 Kloos auteursbibliotheek	Koninklijke Bibliotheek
54 Sneker drukken	Scheepvaartmuseum Sneek
55 Buitenrust Hettema-collectie	Provinciale Bibliotheek Friesland
56 Clandestiene drukken	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
57 Centsprenten	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
58 Bolland-correspondentie	Universiteitsbibliotheek Leiden
60 Kinderboeken	Gemeentebibliotheek Utrecht
62 Straatliefden	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
64 Radermacher Schorer-archief	Koninklijke Bibliotheek
65 Robidé vd Aa-archief	Koninklijke Bibliotheek
66 Bogaers-archief	Koninklijke Bibliotheek
67 Strips	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
68 Boutens-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
69 Frisiaca	Provinciale Bibliotheek Friesland
71 Beunke-verzameling	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
72 Ywema-collectie	Universiteitsbibliotheek Utrecht
73 MNL Brieven	Universiteitsbibliotheek Leiden
75 Bilderdijk-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
76 Pedagogische Academie	Zeeuwse Bibliotheek
77 Wilma-collectie	Openbare Bibliotheek Apeldoorn
78 Leopold-collectie	Gemeentebibliotheek Rotterdam
79 Blauwe Banden	NBLC
80 Vakliteratuur	NBLC
81 Beets	Stadsbibliotheek Haarlem
83 Multatuli Auteursbibliotheek	Multatulimuseum
84 Joodse auteurs	Joods historisch museum
85 Kinderprenten	Stedelijk Museum Zutphen
86 Marsman Auteursbibliotheek	Universiteitsbibliotheek Utrecht
87 Kinderboeken	Openbare Bibliotheek Amsterdam
88 Oude romans	Gemeentebibliotheek Rotterdam
89 Kinderboeken Boek & Jeugd	Letterkundig Museum
91 Streektaalliteratuur	Meertens Instituut
92 Kinderboeken	Stadsbibliotheek Haarlem
93 Clandestiene drukken	Universiteitsbibliotheek Utrecht
94 Oude kinderboeken	Stedelijk Museum Zutphen
95 Du Perron-collectie	Koninklijke Bibliotheek
96 Oude belletrie	Openbare Bibliotheek Amsterdam
97 Strips	Gemeentebibliotheek Rotterdam
99 Haarlemse auteurs	Stadsbibliotheek Haarlem
101 Beltjens-archief	Gemeentearchief Sittard
102 Oude kinderboeken	Gemeentebibliotheek Rotterdam
104 Friese taal- en letterkunde	Provinciale Bibliotheek Friesland
110 Tak-collectie	Zeeuwse Bibliotheek
111 Couperus	Stads- of Athenaeumbibliotheek Deventer
113 Ver Huell-collectie	Gemeentearchief Leiden
114 Achterberg	Stads- of Athenaeumbibliotheek Deventer
117 Moltzer-collectie	Universiteitsbibliotheek Utrecht
120 Bibliotheek Selskip	Provinciale Bibliotheek Friesland
121 Plano's	Letterkundig Museum

122 Braches art-nouveau-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
128 Z-rubriek	Universiteitsbibliotheek Utrecht
130 Achterberg-collectie	Koninklijke Bibliotheek
131 Palladium-reeks	Bibliotheek Arnhem
132 Nieuwland-collectie	Gemeentearchief Den Haag
133 Eerste drukken	Bibliotheek Arnhem
136 Kinderboeken	Koninklijke Bibliotheek
137 Kinderboeken	Stichting Kinderboekencultuur Winsum
139 Kinderprenten	Zeeuwse Bibliotheek
142 Verwey, Albert-collectie	Bibliotheek Arnhem
143 Kinderboeken	Openluchtmuseum Arnhem
146 Collectie Nederlands	Universiteitsbibliotheek Utrecht
149 Kinderprenten	Stadsbibliotheek Haarlem
152 Fictie 40-45	Verzetsmuseum
154 Rost, Nico-documentatie	Universiteitsbibliotheek Leiden

* *Volgorde naar conserveringsnoodzaak op grond van risico, staat en belang zoals vastgesteld in 1992*

In het kader van verdere inventarisaties en de werkzaamheden aan Metamorfoze in de afgelopen twee jaar konden de volgende collecties worden toegevoegd:

Aanvullingen 1997-1998

bron	collectie	Bibliotheek
rep	Kinderboeken	Bibliotheek Arnhem
rep	Nederl. letterkunde	Bibliotheek Arnhem
rep	Lenep, van-collectie	Bibliotheek KNAW
p97	Selskip-archief	Frysk Letterkundich Museum
ki	Kinderboeken	Frysk Letterkundich Museum
cc	Ver Huell-archief	Gemeentearchief Arnhem
cc	Rinsdorp-archief	Historisch Documentatiecentrum NL. Protestantisme
cc	Wille-archief	Historisch Documentatiecentrum NL. Protestantisme
cc	Wilma-archief	Historisch Documentatiecentrum NL. Protestantisme
ki	Kinderboeken	IIAV Amsterdam
rep	Achterberg-collectie	Koninklijke Bibliotheek
rep	Bogaers-archief	Koninklijke Bibliotheek
rep	Clandestiene publicaties	Koninklijke Bibliotheek
p98	Wouters-collectie	Koninklijke Bibliotheek
ki	Kinderboeken	KITLV Leiden
rep	Knuvelde-bibliotheek	Universiteitsbibliotheek Tilburg
p98	Wouters-collectie	Meertens Instituut
rep	Sprookjescollectie	Meertens Instituut
ki	Prentenboeken	Museum van het Boek
ki	Kinderboeken	Museum Princessehof
ki	Kinderboeken	Nationaal Schoolmuseum
rep	Nederlandse belletrise	Openbare Bibliotheek Amsterdam
rep	Sprookjescollectie	Openbare Bibliotheek Amsterdam
cc	Historische kinderboeken	Openbare Bibliotheek Den Haag
ki	Kinderboeken	Openbare Bibliotheek Groningen

cc	Regiocollectie Kennemerland	Openbare Bibliotheek Heemstede
ki	Kinderboeken	Openbare Bibliotheek Nijverdal
rep	Clercq, de-collectie	Provinciale Bibliotheek Friesland
cc	Halbertsma-brieven	Provinciale Bibliotheek Friesland
rep	Oera Linda Boek	Provinciale Bibliotheek Friesland
ki	Kinderboeken	Stads- of Athenaeumbibliotheek Deventer
p97	Volks- en kinderprenten	Stads- of Athenaeumbibliotheek Deventer
rep	Willigen, vd-collectie	Stadsbibliotheek Haarlem
ki	Kinderboeken	Speelgoedmuseum Deventer
ki	Kinderboeken	Staring Instituut
ki	Kinderboeken	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
cc	Bakels-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Clandestiene Joodse drukken	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Dyserinck-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Hasebroek-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Hilman-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Kalff-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Leendertsz-archief	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Tollens-fonds	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Uyldert-collectie	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
rep	Baaren, Theo v.-collectie	Universiteitsbibliotheek Groningen
ki	Robinsonades	Universiteitsbibliotheek Groningen
rep	Bosboom-Toussaint-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Bloem-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
ki	Boekenooen	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Clandestiene drukken	Universiteitsbibliotheek Leiden
p97	Gids, de-archief	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Haverschmidt-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Kneppelhout-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Mak-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Nederlandsche Spectator	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Nederlandse toneelstukken	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Rijnbach-archief	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Tideman-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Verdam-archief	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Vollenhoven-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Vreese, de-collectie	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Vries, de-archief	Universiteitsbibliotheek Leiden
rep	Kemp-collectie	Universiteitsbibliotheek Maastricht
cc	Alberdingck Thijm-collectie	Universiteitsbibliotheek Nijmegen (KDC)
rep	Leeflang-collectie	Universiteitsbibliotheek Utrecht
p97	Boutens-collectie	Zeeuwse Bibliotheek

cc= Inventarisatie cultuurhistorische collecties (1998-99)

ki = Inventarisatie kinderboekencollecties (interne notitie BCB)

p97= Project 1997

p98= Project 1998

rep= Repertorium Bijzondere Collecties (1997)

Bijlage III (Traject Literaire Collecties)

Stand van zaken uitvoering projecten Literaire Collecties

Stand van zaken 1-4-1999

Projecten oktober 1997																
	Instelling	Collectie	Start vlgs. voorstel	Werkelijke start	Vorb.	Targets	Cat/mark	Verfilmer	Verfilming	Reg.	Verpak	Plaats	Afrond	Afrond vlgs. Voorstel	Afrek.	Rapp.
1	NLMD	Veen	15-12-97	dec-97	x	x	nvt	KB	x	x	x	x	voltooid	nov-98		
2	NLMD	Gorter	01-12-97	feb-98	x	x	nvt	KB	x	x	x	x	voltooid	mei-98		
3	NLMD	Couperus	01-11-97	mei-98	x	x	nvt	KB	x	x	x	x	voltooid	apr-98		
4	NLMD	Reve	15-10-97	jun-98	x	x	nvt	KB	x	x	x	x	voltooid	dec-97		
5	NLMD	Herzberg	15-10-97	mei-98	x	x	nvt	KB	x	x	x	x	voltooid	nov-97		
6	NLMD	Schone Zakdoek	01-10-97	feb-99	x	x	nvt	HK	x	x	x	x	jun-99	nov-97		
7	UBA	Van Eeden	01-12-97	mei-98	x	x	nvt	MF	x	x	x		mei-99	mrt-98		
8	UBA	Verwey	01-12-97	jan-99	x		nvt	MF					okt-99	aug-98		
9	GBR	Kinderboeken	01-11-97	feb-98	x	x	x	KA	x	x			aug-99	dec-98		
10	FLMD	Selskip	01-12-97	feb-98	x	x	nvt	KB	x	x	x	x	feb-99	jun-98		
11	PBF	Selskip	01-12-97	feb-98	x	x	x	MF					dec-99	mrt-98		
12	PBF	Hettema	01-12-97	mei-98	x		nvt	KB					jul-99	mei-98		
13	UBU	Ritter	01-12-97	dec-97	x		nvt	KB	x		x		aug-99	aug-98		
14	UBL	De Gids	01-12-97	mrt-98	x		nvt	KB	x				mei-99	jun-98		
15	GA Sittard	Beltjens	01-12-97	feb-98	x	x	nvt	MF	x	x	x	x	voltooid	Geen	09-03-99	24-03-99
16	SBH	Beets	01-12-97	feb-98	x	x	x	MF	x		x	x	mei-99	Geen		
17	ZB	Boutens	01-12-97	feb-98	x	x	x	MF	x				voltooid	jun-98		
18	SAB	Letterkundigen	01-12-97	jul-98	x		nvt	MF					jun-99	mrt-98		
19	SAB	Kinderprenten	01-12-97	jul-98	x	x	x	MF	x		x		dec-98	jan-97		
20	KB	Marsman	01-12-97	dec-97	x	x	nvt	KB	x	x	x		jul-99	mrt-98		
21	KB	Witsen	01-12-97	sep-98			nvt	KB	x		x		jun-99	mei-98		
22	KB	Cremer	01-12-97	jun-98	x		nvt	KB	x	x	x	x	voltooid	mei-98		
23	KB	Schorer	01-12-97	aug-98	x	x	nvt	KB	x		x		jun-99	mei-98		
24	KB	Kloos	01-12-97	dec-99			nvt	KB			x		jun-99	jun-98		

Bijlage IV (Traject Literaire Collecties)

Overzicht kosten per project per activiteit

Voorstellen 1997en 1998

Ronde 1997-I		Kosten	Aantal	Kosten	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten
		Totaal	opnamen	per opn.	conservator		behoudsmw.		registratie		verpakking		verfilming		PM		overhead		totaal
Instelling	Collectie																		
KB	Marsman	22561	4875	4.6279	6672	29.6	2968	13.2	3411	15.1	487	2.2	4875	21.6	1841	8.16	2307	10	22561
	Cremer	16590	4750	3.49263	3336	20.1	1187	7.15	3930	23.7	475	2.9	4750	28.6	1368	8.25	1544	9.3	16590
	Witsen	17779	2760	6.44167	5560	31.3	2968	16.7	2818	15.9	276	1.6	2760	15.5	1438	8.09	1959	11	17779
	Nw Gids	55715	13750	4.052	8896	16	4748	8.52	16905	30.3	1375	2.5	13750	24.7	4567	8.2	5474	9.8	55715
	Radem.	26760	7200	3.71667	5560	20.8	2374	8.87	6154	23	720	2.7	7200	26.9	2201	8.22	2551	9.5	26760
UBAmsterdam	Verwey	735940	352500	2.08777	37200	5.05	35750	4.86	175967	23.9	26000	3.5	363325	49.4	63824	8.67	33874	4.6	735940
	Van Eeden	260572	71325	3.65331	21700	8.33	16500	6.33	41700	16	7500	2.9	139475	53.5	22688	8.71	11009	4.2	260572
GBRotterdam	Kinderb	777091	657487	1.18191	44858	5.77	25053	3.22	78315	10.1	8000	1	572013	73.6	7776	1	41076	5.3	777091
	Leopold	230772	149400	1.54466	11894	5.15	2303	1	14736	6.39	1250	0.5	190163	82.4	3042	1.32	7384	3.2	230772
NLMD	Zakdoek	8840	560	15.7857	2276	25.7	1413	16	2066	23.4	0	0	1400	15.8	715	8.09	970	11	8840
	Avonden	11256	350	32.16	2197	19.5	4004	35.6	2301	20.4	100	0.9	350	3.11	895	7.95	1409	13	11256
	Herzberg	3747	100	37.47	1098	29.3	1175	31.4	601	16	0	0	100	2.67	297	7.93	476	13	3747
	Gorter	43512	3500	12.432	9209	21.2	11191	25.7	10912	25.1	0	0	3500	8.04	3481	8	5219	12	43512
	Veen	106275	28000	3.79554	7324	6.89	8954	8.43	43054	40.5	0	0	28000	26.3	8733	8.22	10210	9.6	106275
	Couperus	46745	7000	6.67786	9209	19.7	10662	22.8	10912	23.3	0	0	7000	15	3778	8.08	5184	11	46745
FLMD	Selskip	35946	16875	2.13013	6154	17.1	3170	8.82	500	1.39	468	1.3	20750	57.7	3104	8.64	1800	5	35946
PBFriesland	Selskip	220343	166000	1.32737	10146	4.6	3773	1.71	12422	5.64	3450	1.6	166000	75.3	19579	8.89	4973	2.3	220343
	Buitenr.	89134	11000	8.10309	41801	46.9	14145	15.9	3960	4.44	3668	4.1	11000	12.3	7457	8.37	7103	8	89134
UBUtrecht	Ritter	184507	80000	2.30634	12959	7.02	19686	10.7	5444	2.95	17900	9.7	101250	54.9	15724	8.52	11544	6.3	184507
UBLeiden	Gids	18613	8500	2.18976	2224	11.9	2374	12.8	2299	12.4	325	1.7	8500	45.7	1572	8.45	1319	7.1	18613
Sittard	Beltjens	7450	1000	7.45	600	8.05	1989	26.7	600	8.05	2070	28	900	12.1	600	8.05	600	8.1	7359
SBHaarlem	Beets	30364	20675	1.46863	1339	4.41	1419	4.67	4862	16	230	0.8	18800	61.9	2664	8.77	1050	3.5	30364
SAB	Prenten	5704	160	35.65	2224	39	1187	20.8	681	11.9	475	8.3	160	2.81	473	8.29	504	8.8	5704
	Archieven	57167	30000	1.90557	6672	11.7	3561	6.23	6491	11.4	3000	5.2	30000	52.5	4973	8.7	2470	4.3	57167
ZBMiddelburg	Boutens	39141	20000	1.95705	5709	14.6	3417	8.73	4375	11.2	500	1.3	20000	51.1	3400	8.69	1740	4.4	39141
<i>Totaal 1997-I</i>		3052524	1657767	1.84135	266817	8.74	185971	6.09	455416	14.9	78269	2.6	1716021	56.2	186190	6.1	163749	5.4	3052433
Ronde 1998-I		Kosten	Aantal	Kosten	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten
		Totaal	opnamen	per opn.	conservator		behoudsmw.		registratie		verpakking		verfilming		PM		overhead		totaal
NLMD	Ter Braak	74296	22500	3.30204	7264	9.78	16150	21.7	17348	23.3	0	0	22500	30.3	6326	8.51	4708	6.3	74296
	Coenen	48847	8144	5.99791	5448	11.2	13300	27.2	14151	29	0	0	8144	16.7	4104	8.4	3700	7.6	48847
	Emants	34513	6698	5.15273	5448	15.8	8550	24.8	8382	24.3	0	0	6698	19.4	2907	8.42	2528	7.3	34513
	Heijermans	105546	27000	3.90911	7264	6.88	19000	18	36196	34.3	0	0	27000	25.6	8946	8.48	7140	6.8	105546
	Slauerhoff	32411	5316	6.09688	5448	16.8	8550	26.4	7912	24.4	0	0	5316	16.4	2722	8.4	2463	7.6	32411
GBRotterdam	Leopold	151548	81340	1.86314	8800	5.81	2783	1.84	25634	16.9	750	0.5	103301	68.2	3150	2.08	7130	4.7	151548
<i>Totaal 1998-I</i>		447161	150998	2.96137	39672	8.87	68333	15.3	109623	24.5	750	0.2	172959	38.7	28155	6.3	27669	6.2	447161

Bijlage IV (Traject Literaire Collecties)

Overzicht kosten per project per activiteit

Voorstellen 1997en 1998

Ronde 1998-II		Kosten	Aantal	Kosten	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten	In %	Kosten
		Totaal	opnamen	per opn.	conservator	behoudsmw.	registratie		verpakking	verfilming		PM		overhead		totaal			
B-Arnhem	Ver Huell	65704	52479	1.25201	10687	16.3	6450	9.82	2530	3.85	2205	3.4	34050	51.8	5592	8.51	4190	6.4	65704
FLMD	Halbertsma	71324	4000	17.831	23421	32.8	33173	46.5	1000	1.4	200	0.3	5254	7.37	6305	8.84	1971	2.8	71324
GA Arnhem	Ver Huell	34416	5625	6.1184	9920	28.8	6600	19.2	5500	16	163	0.5	6725	19.5	2891	8.4	2617	7.6	34416
GA Den Haag	Nieuwland	51448	27645	1.86102	16255	31.6	5500	10.7	3050	5.93	269.1	0.5	19110	37.1	4325	8.41	2940	5.7	51449.1
GA Leiden	Ver Huell	7947	4800	1.65563	860	10.8	950	12	980	12.3	600	7.6	3360	42.3	780	9.82	417	5.2	7947
GBRotterdam	Prentenboeken	69628	6250	11.1405	2640	3.79	2781	3.99	4190	6.02	250	0.4	50875	73.1	5560	7.99	3332	4.8	69628
KB	Kinderboeken	597756	468084	1.27703	26008.5	4.35	93137	15.6	62093	10.4	6002	1	358920	60	26008.5	4.35	25589	4.3	597758
	Couperus	4307	1000	4.307	1050	24.4	238	5.53	1315	30.5	50	1.2	1000	23.2	359	8.34	295	6.8	4307
	Wouters	131376	11200	11.73	24800	18.9	49600	37.8	24800	18.9	800	0.6	11200	8.53	10800	8.22	12576	9.6	134576
Meertens	Wouters	38182	2800	13.6364	6200	16.2	12400	32.5	6200	16.2	200	0.5	2800	7.33	3100	8.12	4092	11	34992
NLMD	Adama v Sch.	161950	31526	5.13703	18600	11.5	39893	24.6	46431	28.7	0	0	31526	19.5	13644	8.42	11856	7.3	161950
	Bloem	44720	4436	10.0812	5580	12.5	13622	30.5	13688	30.6	0	0	4436	9.92	3732	8.35	3662	8.2	44720
	Van Eyck	158803	40794	3.8928	14880	9.37	43785	27.6	35156	22.1	0	0	40794	25.7	13461	8.48	10727	6.8	158803
	Leopold	59730	5700	10.4789	5580	9.34	15568	26.1	22987	38.5	0	0	5700	9.54	4984	8.34	4912	8.2	59731
	Marsman	34986	5698	6.14005	5580	15.9	9730	27.8	8378	23.9	0	0	5698	16.3	2938	8.4	2662	7.6	34986
	Nescio	31309	3954	7.91831	5580	17.8	8757	28	7912	25.3	0	0	3954	12.6	2620	8.37	2486	7.9	31309
	Roland Holst	137208	31098	4.41212	14880	10.8	34055	24.8	35934	26.2	0	0	31098	22.7	11596	8.45	9646	7	137209
	v. Vriesland	216337	47714	4.53404	22320	10.3	50601	23.4	62101	28.7	0	0	47714	22.1	18273	8.45	15328	7.1	216337
	Van Wessem	84426	16960	4.97795	11160	13.2	23352	27.7	19704	23.3	0	0	16960	20.1	7117	8.43	6133	7.3	84426
OB Apeldoorn	Wilma	7450	4900	1.52041	960	12.9	960	12.9	980	13.2	50	0.7	3495	46.9	645	8.66	360	4.8	7450
PBFriesland	Oera Linda	30338	20000	1.5169	1944	6.41	2596	8.56	1911	6.3	275	0.9	20000	65.9	2673	8.81	940	3.1	30339
UBAmsterdam	Multatuli	148304	20080	7.38566	33700	22.7	28880	19.5	37600	25.4	5000	3.4	20080	13.5	12526	8.45	10518	7.1	148304
UBLeiden	De Gids	85196	12000	7.09967	2200	2.58	6000	7.04	48000	56.3	1000	1.2	14400	16.9	7160	8.4	6436	7.6	85196
	Kruseman	111148	20000	5.5574	2200	1.98	64800	58.3	6800	6.12	1000	0.9	24000	21.6	9880	8.89	2468	2.2	111148
ZBMiddelburg	Kinderprenten	31243	1500	20.8287	2100	6.72	5300	17	7100	22.7	1000	3.2	11250	36	2675	8.56	1818	5.8	31243
<i>Totaal 1998-II</i>		2415236	850243	2.84064	269105.5	11.1	558728	23.1	466340	19.3	19064.1	0.8	774399	32.1	179644.5	7.44	147971	6.1	2415252.1
Totaal 1997-1998		5914921	2659008	2.22448	575594.5	9.73	813032	13.7	1031379	17.4	98083.1	1.7	2663379	45	393989.5	6.66	339389	5.7	5914846.1

Aantallen titels volgens *Metamorfoze Beleidsplan 1997-2000*

(aantallen titels)	1870-1879	1880-1889	1890-1899	totaal
Koninklijke Bibliotheek	6,200	9,300	9,700	25,200
UB Amsterdam	6,200	9,300	9,700	25,200
UB Leiden	1,100	1,600	1,700	4,400
UB Utrecht	1,100	1,600	1,700	4,400
Totaal	14,600	21,800	22,800	59,200

Aantallen titels volgens beleidsplan minus UB Leiden

(aantallen titels)	1870-1879	1880-1889	1890-1899	totaal
Koninklijke Bibliotheek	6,200	9,300	9,700	25,200
UB Amsterdam	6,200	9,300	9,700	25,200
UB Utrecht	1,100	1,600	1,700	4,400
Totaal	13,500	20,200	21,100	54,800

Aantallen titels volgens ingediende projectvoorstellen

(aantallen titels)	1870-1879	1880-1889	1890-1899	totaal
Koninklijke Bibliotheek	5,000	9,300	9,700	24,000
UB Amsterdam	ca. 5.000	ca. 6.100	ca. 9.700	20,800
UB Utrecht				5,000
Totaal				49,800

Werkelijke aantal titels

(aantallen titels)	1870-1879	1880-1889	1890-1899	totaal
Koninklijke Bibliotheek	5,323	7,225	7,151	19,699
UB Amsterdam	10,630	9,823	11,842	32,295
UB Utrecht				
Totaal				

Uiteindelijke aantal titels zal nog veranderen na afronding registratiefase

Werkelijke aantal titels minus overlap

(aantallen titels)	1870-1879	1880-1889	1890-1899	totaal
Koninklijke Bibliotheek	5,323	7,225	7,151	19,699
UB Amsterdam	9,111	5,898	9,713	24,295
UB Utrecht				
Totaal				

Uiteindelijke aantal titels zal nog veranderen na afronding registratiefase

Bijlage IX (Kranten) Overzicht te verwerken landelijke dagbladen (incl. oorlogskranten)

Titels	Periode	Omvang in cm
Agrarisch Dagblad	10/09/1986-	60
De Amstelbode	05/07/1909-02/04/1932	342
Amsterdamsch Nieuwsblad	08/02/1897-09/01/1905	1
De Banier : staatkundig gereformeerd dagblad	1922-15/10/1941	1
De Banier	03/08/1945-	80
Het Beursbulletin : nood-uitgave van De Maasbode	1945-1947	30
Bulletin van het Utrechts Dagblad	31/07/1914-20/11/1918	10
Het Centrum : dagblad voor Utrecht en Nederland	01/05/1884-04/07/1933	z.o.
Het Centrum - ochtendblad	05/07/1933-30/09/1941	1350
Het Centrum - avondblad	05/07/1933-30/09/1941	z.b.
Het Centrum	04/05/1955-30/09/1971	z.b.
Contact	1947-194X	1
De Courant	12/09/1949-	380
De Dag	15/03/1980-25/03/1980	1
Het Dagblad	02/10/1894-31/12/1894	4
Dagblad de Echo	17/10/1892-14/03/1995	1
Dagblad Scheepvaart	14/08/1945-30/09/1987	1770
Dagblad van Narrenstein	1894-189X	1
Dagelijks Bulletin	1948	4
Dagelijksche Beurscourant	1874-14/09/1943	780
De Echo	15/03/1895-15/01/1912	1
L'Echo Belge	23/10/1914-31/10/1918	29
Economisch Dagblad	01/09/1972-30/09/1987	660
De Eerste April	01/04/1908	1
Extra - blad	06/02/1937-193X	1
Het Familieblad	05/04/1896-190X	1
Het Financieel Dagblad	15/09/1943-	1200
Handels en Transportcourant	01/06/1948-31/08/1972	275
Handelsblad NRC	01/10/1970-29/04/1972	145
Het Huisgezin	18/03/1918-193X?	245
Journal des Refuges Belges	15/10/1914-18/10/1914	1
De Kapitalist	1889-1892	1
Het Laatste Nieuws	24/11/1891-31/12/1891	3
De Morgen	06/09/1924-30/09/1938	65
De Morgenpost	01/10/1892-03/07/1909	384
De Nederlandsche Transportcourant	23/06/1941-31/05/1948	32
Het Nederlandsch Dagblad	04/05/1897-30/09/1901	27
De Nieuwe Dag	03/04/1932-31/12/1965	773
Het Nieuwe Ochtendblad : dagblad voor Nederland	1898-1902	1
Nieuwe Rotterdams(ch)e Courant	1844-1970	3600
Het Nieuws : dagblad met geïllustreerd zondagsblad	28/09/1907-190X	1
Nieuwsblad voor Nederland	1883-08/08/1914	3
Het Noorden. Bulletin	07/1870-1871	25
Ochtendblad	20/07/898- ?	1
De Ochtendbode	12/01/1889-189X	1
Het Parool : nieuw Utrechts dagblad	13/04/1982-01/05/1982	3
Proefnummer	22/12/1922	1
Programma	1883?-188X	1
Het Recht : christelijk-democratisch volksblad	01/05/1893-189X	1
Het Reformatorisch Dagblad	27/03/1971-	800
RK Dagblad Het Huisgezin	14/05/1907-16/03/1918	63
Scheepvaart	01/06/1887-10/08/1945	2250
Spaansch Persagentschap	1937-10/1938	22
Stichtsch Dagblad	06/06/1921-30/09/1922	1
De Telegraaf : algemeen Nederlandsch nieuws- en adv.blad	1872-1882	1

Bijlage IX (Kranten) Overzicht te verwerken landelijke dagbladen (incl. oorlogskranten)

Tribune : orgaan van de Communistische Partij	07/1934	2
Trouw : speciale uitgave voor Rotterdam	23/11/1944-30/09/1964	420
Het Vaderland	1869-1982	3000
Vandaag	26/07/1921-06/09/1921	3
Vlaamsche Stem	01/02/1915-31/01/1916	7
Het Volk	31/03/1900-30/09/1927	1610
Volksblad	02/08/1901-03/04/1902	5
Volksblad	17/05/1915-15/04/1916	3
Volksblad	23/10/1874-25/12/1879?	21
Volksdagblad	07/10/1895-03/11/1908	110
Volksdagblad	12/06/1909-19/06/1909	1
Voorwaarts	12/03/1887-15/02/1888	3
Het Vrije Volk	28/10/1954	z.o.
Het Vrije Volk land. editie	09/03/1971-19/04/1971	575
Het Vrije Volk	1945-1968	z.b.
Zieleleven	1903-1904	40
Totaal		21233
Oorlogskranten		
Titels	Periode	Omvang
		in cm
Algemeen Protestantsch Dagblad	16/10/1941-21/02/1942	3
Christelijk Sociaal Dagblad voor Ned. (De Amsterdammer)	16/12/1932-15/10/1941	215
Deutsche Zeitung in den Niederlanden	05/06/1940-05/05/1945	90
The Maple Leaf	27/07/1944-04/05/1946	41
Het Nationale Dagblad	02/11/1936-04/05/1945	137
Trouw	18/02/1943-03/1945	2
Het Volk - hoofdeditie	05/1940-1945	120
Het Volk : socialistisch dagblad : ed. Zaans volksblad	06/05/1941-194X	10
Vrijheid : bulletin voor Amsterdam en omgeving	15/05/1944-05/1945	20
Totaal		638